

TURINYS

4

IŠ ARTI

Inžinerijos batalionas:
saugant brolių gyvybes

20

AKTUALIJOS

Rusijos propagandos
taikinyje – Baltijos jūra

22

NATO pajėgų integravimo
vienetui Lietuvoje –
10 metų

24

Aljansas testuoja dronus
Baltijos jūroje

26

Europos dronų gamintojai
eksperimentuoja su
dirbtiniu intelektu

27

Trišalis bendradarbiavimas
visuotinės gynybos srityje

28

KARIO AKIRATYJE

Neišvengiami modernaus
karo meno pokyčiai

34

ARSENALAS

„Pikti paukščiai“: Ukrainos
dronų galia

46

VALIA PRIEŠINTIS

Partizanė *Vanda*

56

KARO ISTORIJA LINKSMAI

Mirtinas triukas

Gerbiamieji KARIO skaitytojai,

rusijos Ukrainoje vykdomo karo dinamika, ko gero, jau nebeleidžia abejoti „naujų karybos vėjų“ įsigalėjimu, kai kone kiekvieną naktį šimtai rusiškų dronų bei raketų atakuoja Ukrainos miestus, pramonės, energetikos ir karinius objektus.

Minėtąjį įsigalėjimą patvirtina ir asimetriniai ukrainiečių atsakai, dėl kurių kulkas į galvą sau pasileidžia netgi atskiri kremliaus vyriausybės ministrai.

Dronai, jų spiečiai, nuotoliniu būdu valdomi robotai ne tik naikina karinę techniką ar gyvąją jėgą, bet ir ima pastarąją į nelaisvę, o bravūriškai į šias inovacijas žiūrintiems „antros galiausios pasaulyje“ atstovams ar jų „kolegoms“ iš Š. Korėjos dažniausiai netgi neprireikia juodų polietilenu maišų, nes surinkti nebebūna nei ką, nei kam. Įvairiose interneto prieigose, įskaitant ir socialinius tinklus, žinoma, daug tokių „estetinių“ vaizdų...

Blieka tik spėlioti, o galbūt labiau tikėtis, kad NATO, atskiros jos narės, ypač rytinis Aljanso pakraštys, yra ar bent jau artimiausioje ateityje bus pasirengę atsiverti nuo Vakarų civilizacijos priešininkų kokia nors „dronų linija“, bent jau primenančia tą, kurią šiandien kuria Ukraina.

Pagarbiai
Darius Varanavičius,
vyriausiasis redaktorius

REDAKCIJA

- vyr. redaktorius
Darius Varanavičius,
Darius.Varanavicius@mil.lt
tel. (8 5) 210 3897
- redaktorius Dalius Žygelis,
Dalius.Zygelis@mil.lt
tel. (8 5) 273 5744
- korespondentai:
Ilona Skujaitė, tel. (8 5) 210 3896,
Žydrė Švobienė, tel. (8 5) 278 5285,
Augustė Janutaitė, tel. (8 5) 264 8573,
Darius Sutkus, tel. (8 5) 273 5744,
Lukas Yla, tel. (8 5) 278 5275
- dizainerė Aistė Lapinskaitė,
tel. (8 5) 210 3896
- administratorė Aušra Narsutyte,
tel. (8 5) 210 3895
- archyvo tvarkytojas
Valdas Balciukevičius,
tel. (8 5) 210 3895

Adresas

- Totorių g. 25, LT-01121 Vilnius
- Norintiems užsisakyti
šį žurnalą kreiptis:
tel.: (8 5) 210 3895,
(8 5) 210 3897
arba el. paštu
Ausra.Narsutyte@mil.lt

I ir IV viršeliuose –

www.liga.net nuotr..

- Leidėja – Krašto apsaugos ministerija
- Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone
- Nuotraukos, rankraščiai
negrąžinami ir nerenzuojami
- Tiražas 2 700 egz. (lietuvių k.);
300 egz. (anglų k.)
- Spausdino Lietuvos kariuomenės
Karo kartografijos centras,
Muitinės g. 4, Domeikava,
LT-54359 Kauno r.
- ISSN 2029-5669
- Užs. GL-394

www.flickr.com nuotr.

Prisidėk prie
bendrų tikslų!

**BROLIAI
AITVARAI**

€ Skirk 1,2%   Įsigyk Brolių Aitvarų atributikos

BroliaiAitvarai.lt

INŽINERIJOS BATALIONAS SAUGANT BROLIŲ GYVYBES

Pulkininko Juozo Vitkaus inžinerijos bataliono (PJVIB) kariai jau 30 metų pačiomis įvairiausiomis aplinkybėmis praktiškai įgyvendina savo dalinio šūkį „Inžinieriau, negailėk prakaito, brolių gyvybes saugai!“. Vis dėlto šių metų pavasarį Generolo Silvestro Žukausko poligone (Švenčionių r.) vykusioje pelkėje nuskendusiu Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) karių gelbėjimo operacija savo mastu ir sudėtingumu buvo išskirtinė net ir visko mačiusiems karo inžinieriams.

ILONA SKUJAITĖ

Žinia, sukrėtusi Lietuvą

Nelaimė, ištikusiai JAV kariams, sujaukino daugybę žmonių Lietuvoje, o jų gelbėjimo operacija parodė neįtikėtiną vienybę – įvykio vietoje petys petin dirbo įvairių Lietuvos kariuomenės padalinių kariai, taip pat JAV kariuomenės kariai, dislokuoti Lietuvoje ir atvykę specialiai dalyvauti gelbėjimo operacijoje, savo

5:

pagalbą pasiūlė sąjungininkai, aktyviai įsitraukė kitų Lietuvos institucijų bei žinybų atstovai, privatus verslas ir pavieniai civiliai, turėję vertingos patirties. Kiekvieno gelbėjimo darbuose dalyvavusio žmogaus indėlis buvo neįkainojamas. Kadangi nelaimė įvyko neįtikėtina sudėtingoje vietoje – gilioje ir klampioje pelkėje, pasidomėjome, kaip ši operacija atrodė būtent iš karo inžinierių perspektyvos.

PJVIB Bendrosios inžinerijos kuopos vadas kpt. Linas Gužys šiame batalione tarnauja jau septintus metus. Jo vadovaujami kariai yra pasiruošę veikti karo ir taikos metu bei turi patirties dalyvaujant pačiose įvairiausiose operacijose. Vis dėlto šių metų kovo 27-osios naktį gavęs budėtojo pranešimą apie dingusius JAV karius kpt. L. Gužys nė neįtarė, kad netrukus jo kuopą įsuks dar niekada nepatirti

Dumblo spąstuose atsidūrusių JAV karių gelbėjimo operacija tęsėsi beveik 5 paras.

PJVIB Bendrosios inžinerijos kuopos vadas kpt. Linas Gužys

įvykiai, kurių neužmirš visą gyvenimą.

Nors tuo metu dar nebuvo aišku, kas nutiko, karininkas nusprendė nedelsdamas patikrinti savo kuopos karius, ar visi savo vietose. „Ryte mane pasiekė informacija, kad galimoje incidento vietoje reikalingi nariai. Tuo metu buvo įtariama, kad dingusi technika su kariais yra pelkėje. Įvertinęs, kad bet koku atveju narų šiai užduočiai įvykdyti nepakaks, o kiekviena minutė gali būti gyvybiškai svarbi, kuopos valdymo grupei nurodžiau atšaukti visas tuo metu vykdytas užduotis ir skubiai organizuoti tralus sunkiajai technikai pervežti į Pabradę. Kai jau turėjome reikiamų profesionalų komandą, sudarytą iš papildomo

PJVIB vadas plk. Itn. Ramūnas Sabaitis

karininko ir keturių puskarininkių, nedelsdami išvykome į Pabradę. Pakeliui analizavome situaciją ir sprendėme, kokios technikos mums labiausiai gali prireikti, informacija dalijomės su batalione likusiais kariais, kad jie, organizuodami technikos atvežimą, žinotų situacijos niansus“, – pirmuosius žingsnius prisiminė kpt. L. Gužys.

Į Pabradę iš Kauno atskubėję karo inžinieriai netrukus pamatė nelaimės pranašus. „Kelio atkarpa, likus daugiau nei kilometrui, buvo labai blogos būklės. Tai buvo viena itin siaura juosta, kuria galėjo važiuoti tik keturiais ratais varomas transportas, – pasakojo PJVIB Bendrosios inžinerijos kuopos vadas. – Iki pačios incidento vietos teko eiti pėsčiomis. Ją apžiūrėjęs galvoje visiems sukosi viena mintis – tiesiog neįtikėtina, netgi neįmanoma, kad 8,6 m ilgio, 3,7 m pločio ir 3,2 m aukščio karinė mašina būtų galėjusi panirti į daug mažesnį akivarą. Vis dėlto šias abejones sklaidė iš pelkėtos vietos sklindantis stiprus dyzelino kvapas ir provėžos, einančios iki pelkės, bet, deja, ne už jos. Neįtikėtina, kad Lietuvoje yra tokių klastingų vietų.“

Dumblo spąstai

Prasidėjęs gelbėjimo operacijai dar buvo vilties, kad JAV kariai yra gyvi, todėl lietuviai stengėsi kuo greičiau pasiekti nuskendusį šarvuotį. Pirmieji

į dyzeliumi dvokiantį akivarą nėra Lietuvos kariuomenės Specialiųjų operacijų pajėgų narai. „Ten buvo ne vanduo, bet visiškas dumblas, atskiestas naftos produktais. Jie sugadino nardymo įrangą. Tada narai nuskendusio šarvuotio ėmė ieškoti su smaigais, dirbdami iš valčių ir tikėdamiesi, kad netrukus išgirs stuktelėjimo į metalą garsą. Visas gelbėjimo pastangas apsunkino tai, kad kaip tik toje vietoje yra nutiestas dujotiekis. Spėjome, kad šarvuotis galėjo virsti, nes vienas vikšras turėjo atramą, o kitas – ne“, – pasakojo į įvykio vietą su pirmuoju karo inžinierių ekipažu atvykęs PJVIB Bendrosios inžinerijos kuopos 2-ojo bendrosios inžinerijos būrio vadas ltn. Mangirdas Barzdukas.

Netrukus lietuviai, dirbdami iš valtys, dar kartą nustatė ir galutinai patvirtino dingusios technikos vietą. Taip pat jie pastebėjo, kad šarvuotis grimzta gilyn ir į priekį, palįsdamas po pelkės paviršiuje esančią velėną, apžėlusia žole ir krūmais. „Ji išlaikė žmogaus svorį, tačiau jautėsi, kad tai nėra stabilus darinys. Iš pradžių galvojome, kad vieta, kurioje nusken- do šarvuotis, ribojosi su ežeru, bet kiek vėliau supratome, kad ten buvo tokia pati pelkė, kurioje dumblo buvo daugiau nei vandens. Taigi pirmi- nis mūsų planas buvo atskirti „didįjį ežerą“ nuo „mažosios pelkės“, o lygia

greta vykdėme vietovės vertinimą, aiškindamiesi, ar įmanoma pelkėtą vietą tiesiog numeliuoti, – pasakojo kpt. L. Gužys. – Įvykdžius žvalgybą paaiškėjo, kad visa vietovė – tai natūraliai susiformavęs baseinas, kurio nusausti galimybės nėra. Gelbėjimo operaciją labai apsunkino per pelkę nutiestas dujotiekis, kurį pažeidus buvo galimas sproginimas, bet į įvykio vietą atskubėję dujininkai labai intensyviai dirbo, stengdamiesi kuo greičiau išdujinti vamzdžius, kad pažeidimo atveju neįvyktų sproginimas.“

Taigi nuo pat pradžių karo inžinieriams buvo akivaizdu, kad laukia itin sudėtinga gelbėjimo operacija, kokioje dar niekam nebuvo tekę dalyvauti, o laikas tikėjo ne karių naudai.

Sunki kova su gamta

Pasak kpt. L. Gužio, nelaimės vieta buvo ypatinga tuo, kad ji labai greitai kito – pirmas pamatytas vaizdas jau po dienos buvo gerokai pasikeitęs. Kai į poligoną nušviesti įvykio buvo įleisti žurnalistai, jų dėka visa Lietuva pamatė, kad sunkiai išvažiuojamas miško keliukas darbščių rankų buvo paverstas „autostrada“ – gana plačiu žvyrkeliu.

Kaip pasakojo kpt. L. Gužys, lietuviai ir kartu dirbę amerikiečiai nusprendė išnaudoti esamą miško dalį, atskirda-

mi pelkėtas vietas. Belaukiant atvyks- tančios lietuvių technikos, prie pelkės su vietoje turima technika jau dirbo amerikiečiai. Vėliau dėl paprastesnės ir tikslesnės komunikacijos buvo pasi- skirstyta darbas: lietuviai su sunkiaja technika perėmė darbus nelaimės vietoje, o amerikiečiai rūpinosi įrengti kelią iki operacijos vietas, kad reikalin- ga technika galėtų atvykti sklandžiai ir neužklimpdama.

Tuo metu į operacijos rajoną buvo gabenama vis daugiau technikos, gau- sėjo ir padedančiųjų būrys. Iš koman- diruotės Lenkijoje kaip tik tuo metu vykęs PJVIB vadas plk. ltn. Ramūnas Sabaitis pasuko tiesiai į poligoną, nes situacija buvo išties neeilinė. „Vienu metu susiklostė labiausiai neįtikėtinos aplinkybės – pelkė, dujotiekis, nestabi- lus gruntas. Tokių sąlygų pratyboms net ir norėdamas nesukursi. Kai atvy- kau, įvykio vietoje jau darbavosi dau- gybė karių ir civilių. „Smogiamoji jėga“, žinoma, buvo sunkiosios technikos operatoriai, tačiau ne ką mažiau rei- kėjo ir „nematomo“ rankų darbo, pvz.: ką nors panešti, sujungti, pasiruošti žemsiurbės atvykimui ir pan. Visi dirbo su nepaprastu entuziazmu, o ten buvę civiliai stebėjosi karių operatyvumu, kad vos pasakius, ko reikia, inžinieriai jau bėga vykdyti“, – komentavo PJVIB vadas.

Lietuvos karo inžinieriai, amerikiečių prašymu, surentė nedidelį pontoną virš nuskendusios technikos, kad narai galėtų ant jo susidėti savo įrangą ir iš ten dirbti. Jis buvo pagamintas iš parankinių priemonių, negaištant gyvybiškai svarbaus laiko medžia- goms atsigabenti. „Buvome atsivežę padėklus, iš kurių buvo planuojama daryti taikinius šaudyklai, taigi panau- dojome ir juos. Iš poligono lėptįjūvės atsigabenome lėptų, iš civilinės firmos pasiskolinome žemsiurbės plūdurių, iš amerikiečių gavome tvirtinimo diržų, patys turėjome varžtų ir įrankių, taigi maždaug per 3 valandas pontoninis tiltas jau buvo baigtas“, – pasakojo ltn. M. Barzdukas.

Įvykio vietoje darbavęsis PJVIB Ben- drosios inžinerijos kuopos 1-ojo ben- drosios inžinerijos būrio inžinerinės technikos operatorius vyr. eil. Deividas Petrauskas pasakojo, kad kariai sukosi

kaip įmąnydami greičiau: „Didžiausias iššūkis buvo viską atlikti greitai, saugiai ir tinkamai – netgi prasilenkti važiuojant gana siauru žvyrkeliu reikėjo būti itin atidiems.“

Pirmosiomis paromis ir Lietuvos, ir JAV karo inžinieriai dirbo nesustodami bei negailėdami nei prakaito, nei jėgų, pamiršdami net pavalgyti ir pamiegoti. „Visi dirbome 24/7 režimu. Kariai atsisakydavo atsitraukti iš užduoties vietos, kol nebus ištraukti kūnai su šarvuočiu, todėl turėjau įsakymo forma reikalauti, kad jie pailsėtų, suprasdamas, jog jiems pervargus atsiranda didelė klaidos tikimybė, jie gali susižeisti ar naudodami sunkiąją techniką netyčia sužeisti kitus. Nors visa logistika buvo nepriekaištinga, tačiau pirmą dieną nevalgėme – neturėjome nei laiko, nei noro. Antrą dieną užkandome tik dėl to, kad reikia. Turiu pabrėžti, kad per visą operacijos laikotarpį nė iš vieno kario (lietuvio, amerikiečio ar kitos tautybės), civilio, kitų Lietuvos institucijų atstovų negirdėjau sakant, kad pavargo, nespėja, negali, nepavyksta, niekas nesvarstė, kodėl būtent jam reikia imtis vienokio ar kito darbo“, – pasakojo kpt. L. Gužys.

Neįtikėtina vienybė

Nelaimės vietoje lietuviai karo inžinieriai kartu su amerikiečiais vertė medžius, nukasė kalvos šlaitą, įrengė dirbtinius baseinus dumblui kaupti, ekskavatoriais perkeldavo dumblą kuo toliau nuo pelkės, išvežė dumblą su savivarčiais, kasė smėlio maišus, statė pontoninį tiltą, jungė vamzdžių trasas žemsiurbei, kad būtų galima dumblą išsiurbti toliau nuo incidento vietos, taip pat kasė brustverus, kad išpurškstas dumblas neužlietų naudojamų kelių, kitos infrastruktūros. Ir tai – tik keletas darbų, kuriuos reikėjo padaryti nedelsiant. Kartu su karo inžinieriais darbavosi daug civilių, kitų Lietuvos kariuomenės padalinių karių ir įvairių Lietuvos institucijų atstovų.

„Tai buvo neeilinė situacija ir beprecedentis atvejis. Tokio įvykio dar nėra buvę, todėl nebuvo žmogaus, galinčio tikslingai pasidalyti savo patirtimi ir pasakyti, kaip vykdyti šią gelbėjimo operaciją. Norint sėkmingai ištraukti šarvuotį reikėjo bendradarbiavimo, labai specifinių žinių, skirtingų sričių specialistų, turinčių didelę patirtį, bei gebėjimo profesionaliai orientuotis neeilinėje situacijoje priimant sprendimus, atliekant analizę ir vykdant

darbus, – teigė kpt. L. Gužys. – Pavyzdžiui, įvykio vietoje susisiekiu su vienos įmonės, Lietuvoje statančios tiltus, atstovu ir trumpai paaiškinęs situaciją paklausiau, ar jis galėtų atvykti į vietą ir pagelbėti. Pokalbis buvo maždaug toks: „Sveiki, Dariau, ar galėtumėte pagelbėti – pasidalyti savo žiniomis apie įkalamus metalinius polius?“ – „Žinoma. Kada jums reikia? Galėčiau kitą savaitę.“ – „Man reikia jūsų dabar.“ – „Būsiu už valandos.“ Tuo metu buvo 20 valanda.“

Šis pavyzdys puikiai iliustruoja, su koku atsivavimu dirbo kariai, civiliai ir kitų institucijų atstovai, nes rasti sprendimus nežinomoje ir nestandartinėje situacijoje buvo išties labai sudėtinga. „Vertindami visus variantus supratome, kad reikalinga specifinė, Lietuvos kariuomenėje nenaudojama, technika, todėl į pagalbą pasitelkėme mūsų šalies įmones. Reaguodami į mūsų poreikius, kitą dieną nuo pat ryto atvyko įvairiausių įmonių specialistai patarti, kaip geriau vykdyti gelbėjimo operaciją. Vienas civilis net iš Lazdijų rajono atvažiavo, ir jo įžvalgos buvo labai reikšmingos. Ši JAV karių gelbėjimo operacija mums visiems buvo labai svarbi ir ypatinga. Visus telkė nuoširdus noras padėti, –

Sunkiai išvažiuojamą miško keliuką JAV ir Lietuvos karo inžinieriai gana plačiu žvyrkeliu pavertė per naktį.

Gelbėjimo operacijoje dalyvavo ir sąjungininkai iš Estijos, atsigabėnę specialiai apmokytą šunį.

pasakojo PJVIB Bendrosios inžinerijos kuopos vadas. – Kadangi visi kalbėjo labai įtikinamai, labai nuoširdžiai, kartais prieštaraudami vienas kitam, didžiausia problema buvo informacijos lavinoje atsirinkti, kas yra kas. Manęs visi tik ir klausinėjo, kokios technikos reikia. Bendradarbiauti buvo pasiruošę amerikiečiai, lenkai, vokiečiai, estai, latviai, įvairios Lietuvos įmonės, o buvę kariai, turintys įmones, netgi siūlė savo turimą techniką nemokamai! Atrodė, kad visas pasaulis pasiruošęs padėti.“

Įvykio vietoje ištisomis paromis darbavęsis PJVIB Bendrosios inžinerijos kuopos inžinerinės technikos operatorius vyr. eil. D. Petrauskas pasakojo, kad jam didžiausią įspūdį paliko būtent neįtikėtina bendrystė: „Tai buvo pati įspūdingiausia, sudėtingiausia ir labiausiai nestandartinė operacija, kurioje iki šiol man buvo tekę dalyvauti. Didžiulį įspūdį paliko vienybė, nes visi dirbo petys petin, kartu kaip broliai. Diena iš dienos visi siekėme bendro tikslo.“

Operacijos metu visuomet buvo planas A ir planas B, o eigoje buvo priimami sprendimai planams C ir

D. Visi planai buvo koordinuojami ir vykdomi lygia greta, kad žlugus kuriam nors kitas būtų pradėtas vykdyti kuo greičiau.

Tylos minutė pelkėje

Paieškos ir gelbėjimo operacija vyko itin intensyviai, situacija keitėsi labai greitai, sprendimus reikėjo priimti dinamiškoje aplinkoje, nes ryte sugalvotas planas vakare jau dažniausiai nebeveikdavo. „Tai buvo sunki kova su gamta: pelkėje dirbi visą dieną, nusiurbinėji vandenį, atrodo, kad jau gerai, o po kelių valandų vanduo vėl sugrįžta, taigi visas procesas prasideda iš naujo. Arba nusiurbus vandenį narai jau ruošiasi nerti, bet staiga įvykio vietoje įgriūna žemės šlaito gabalas ir viską sugadina“, – apie iššūkius vykdant operaciją pasakojo plk. ltn. R. Sabaitis.

Tomis sunkiomis valandomis visi kaip išsigelbėjimo laukė atvykstant žemsiurbių, kurias pristatyti į pelkę irgi buvo toli gražu ne taip jau ir paprasčia – karo inžinieriai turėjo parengti joms kelią. „Viena žemsiurbė buvo pakabinta ant ilgastrėlio krano, o kad

jis galėtų užvažiuoti ir tvirtai laikytis, reikėjo suformuoti pylimą. Kaip paaiškėjo, vienos žemsiurbės nepakako, todėl reikėjo atgabenti antrą, galinčią dirbti ant vandens, o jai irgi turėjome parengti kelią jau iš kitos ežeriuo pusės“, – pasakojo PJVIB vadas.

Vis dėlto paieškos ir gelbėjimo operacijos valdymo štabas nepasidavė ir nuolat ieškojo išeičių, visi buvo pasiruošę netgi visiškai nusausinti visą pelkę – jei tik reikės. Maždaug tris dienas žmonės ir technika dirbo tam, kad didįjį ežerą atskirtų nuo pelkės, kurioje buvo paskendęs amerikiečių šarvuotis. Iš pradžių ten pylė žemės, o paskui pradėjo vežti ir milžiniškus smėlio maišus. Kiek tonų smėlio buvo supilta į pelkę, karo inžinieriai negali pasakyti ir šiandien, nes ten, pasak jų, buvusi bedugnė.

Nors visi, neskaičiuodami nei dienų, nei valandų, buvo įnikę į darbus, tačiau kpt. L. Gužys prisimena itin jautrų momentą, atspindintį emocinę ten besidarbavusių karių ir civilių būklę: „Man įstrigo akimirka, kai trečią vakarą, su kolegomis jau aptarę tolimesnius veiksmus, nusprendėme atitraukti visus karius tam, kad vėl galėtume

Gelbėjimo operacijoje petys petin dirbo šimtai karių iš įvairių šalių, jiems talkino civilinių Lietuvos įmonių ir institucijų specialistai.

pritraukti techniką arčiau pelkės. Mums apie tai besikalbant, amerikiečiai – toli nuo savo namų, kitame žemyne, kažkur mažitėje Europos valstybėje atsidūrę žmonės – susėdo netoli tos vietos, kur nuskendęs šarvuotis, ir stėjo mirtina tyla. Tai reiškė, kad vilčių pasimatyti su gyvais ginklo broliais jau nebėra... Tai buvo įspūdinga, neplanuota, nesurežisuota tylos minutė. Veikiai vėl visi grįžo prie darbų – paieškos ir gelbėjimo operacija tęsėsi.“

PJVIB Bendrosios inžinerijos kuopos vadas teigė, kad jiems buvo svarbus visuomenės palaikymas ir dėmesys: „Žinojome, kad Lietuvos piliečiai, amerikiečiai ir partneriai sulaukė kvėpavimą laukė, kad ši operacija būtų įvykdyta kuo greičiau. Įtampa, susikaupimas, vienybė ir palaikymas, – visa tai tiesiog tvyrojo aplinkui. Į gelbėjimo vietą atvyko aukščiausi Lietuvos, JAV pareigūnai. Žurnalistai nuolat informavo gyventojus, visi laukė žinių. Mes taip pat jų laukėme, dirbome labai susikoncentravę ir patys žinojome, kad šarvuotį reikėjo ištraukti vakar, tačiau, vertinant visas aplinkybes, saugiai ir greitai to padaryti buvo neįmanoma. Netgi dabar, jau turėdami šią didelę patirtį, greičiau nieko nepadarytume, nes šiam procesui buvo reikalingas vienintelis neatkuriamas resursas – laikas.“

Narai iš kitos planetos

Proveržis vykdant žuvusių JAV karių paieškos ir gelbėjimo operaciją įvyko iš Ispanijos atvykus amerikiečių na-

rams su specialia įranga, – jie pagaliau sėkmingai užkabino lynus ant pelkėje prasmegusio šarvuotio. „Amerikiečių narų turima įranga, pasiruošimas ir susikaupimas buvo tiesiog neįtikėtinas. Komanda gebėjo ne tik girdėti naro, panėrusio į 5 metrų gylį, kur visiška tamsa ir kūną kausto dumblas, kvėpavimo dažnį, bet ir su juo kalbėtis ir sekti kiekvieną jo judesį. Narų darbas tiesiog stingdė juos stebinčių karių kraują. Įtampa atslūgo tik tada, kai pelkėje užduotį vykdantis naras amerikiečių narų komandos vadui, esančiam krante, patvirtino, kad jaučiasi gerai ir gali tęsti operaciją. Vienu ritmu krante kariai su palengvėjimu pakartojo naro žodžius „I am ***** good!“ Dievaži, galima pamanyti, kad amerikiečių narai tiesiog iš kitos planetos“, – pasakojo kpt. L. Gužys.

Kai sunkioji technika pagaliau ištraukė lynais užkabintą nuskendusį šarvuotį, veikiausiai visi gelbėjimo operacijos dalyviai mintyse meldėsi, kad tik visi keturi žuvusieji būtų jo viduje. Deja, iš pradžių pavyko surasti tik tris kūnus. Ketvirto žuvusiojo kario paieška užtruko dar maždaug pusę

Nardymas, kūną iš visų pusių spaudžiant dumblui, buvo rimtas iššūkis narams.

Gelbėjimo operacijoje dalyvavo PJVIB Bendrosios inžinerijos kuopos kariai (iš kairės): gr. Evaldas Tutlys, vyr. eil. Deividas Petrauskas, kpt. Linas Gužys, gr. Šarūnas Rimkus, ltn. Mangirdas Barzdukas.

paros, o gelbėtojams teko ieškoti dar kitų nestandartinių sprendimų – amerikiečių sraigtasparniai iš Estijos netgi skubiai atgabeno du šunis, apmokytus ieškoti skenduolių. Kaip teigė PJVIB vadas, sėkmingai operacijos baigčiai įtakos turėjo kelių veiksmų visuma: narų darbas, civilių parūpinti vandens dronai ir keturkojai.

Sunki ir neįkainojama patirtis

PJVIB Bendrosios inžinerijos kuopos vadas kpt. L. Gužys, dalydamasis prisiminimais jau po gerokos laiko pertraukos, vis dėlto įsitikinęs, kad net ir su dabar turimomis žiniomis nieko nepadarytų geriau: „Operacijos metu išmokome daugybę pamokų. Vertiname kiekvieną savo žingsnį svarstydami, ką galėjome padaryti dar geriau, dar efektyviau. Buvo neįtikėtina patirtis vykdyti šią užduotį kartu su partneriais, kurie, kaip ir mes, darė viską, kas įmanoma, kad tik greičiau pavyktų surasti žuvusiuosius. Karių, dalyvavusių gelbėjimo operacijoje, negaliu vadinti tik partneriais, nes jie – daugiau nei partneriai, jie – ginklo broliai. Be galo apmaudu, kad nepavyko išgelbėti

št. srž. Jose Duenezo jaunesniojo, št. srž. Edvino Franco, j. eil. Dante Gogo Taitano bei št. srž. Troy Collinso ir jie į savo šalį gyvi negrįžo. Tai buvo ne tik kariai, bet ir kažkieno vyrai, broliai, tėvai ir vaikai. Ne tik JAV prarado savo karius – Lietuva taip pat jų neteko.

Didžiulė garbė buvo vykdyti gelbėjimo operaciją su sąjungininkais – prisiminsiu tai visą savo gyvenimą.“

Iš laiko perspektyvos vertindamas sukreciančią gelbėjimo operaciją, kurioje teko dalyvauti, ltn. M. Barzdukas pasakojo, kad jam labiausiai įsiminė sklandus veiksmų koordinavimas: „Reikėjo daug aiškinti, ką daryti dabar, ką – į priekį, kas vyksta ne pagal planą ir ką reikia keisti nedelsiant. Vietos veikti ten buvo nedaug, todėl visi turėjo dirbti netrukdydami vieni kitiems, pavyzdžiui, vienu maršrutu smėlis buvo pakraunamas ir vežamas, kitu – iškraunamas. Taip pat reikėjo sudaryti sąlygas savo darbą atlikti logistams ir kitiems šalia mūsų dirbusiems kariesiems, kad jiems nieko nenuitiktų.“

PJVIB vado plk. ltn. R. Sabaičio skaičiavimu, gelbėjimo operacijoje vieni kitus keisdami dalyvavo apie 200 karo inžinierių, o darbas nuolat kintant situacijai buvo neįkainojama patirtis visiems dalyviams: „Reikėjo

vienu metu suderinti daugybę dalykų: užsakyti ir atgabenti įrangą, suplanuoti ir išaiškinti kariesiems, ką jie turi daryti, užtikrinti sąveiką su amerikiečiais, Karo policija, logistais ir visais kitais dalyviais, nes tai buvo ne karinė, bet paieškos ir gelbėjimo operacija. Veiksmus planavome 12 valandų į priekį, buvo apsvarstyti net patys blogiausi scenarijai, ką darytume, pvz., jei negebėtume rasti ir ištraukti visų žuvusių karių kūnų. Tokiu atveju jau buvo numatyta tiesti papildomus kelius ir netgi iš viso nususinti tą pelkę. Apibendrinamas galiu pasakyti, kad susitelkę mes gebame įveikti visas, net ir pačias sunkiausias, užduotis.“

Inžinieriai iš pašaukimo

Kai ištinka tokios nelaimės kaip ši, laiko mokyti jau nebėra – įvykio vietoje tenka priimti sprendimus ir įrodyti, ką sugebi bei ko esi vertas. Visi į Pabradę atskubėję karo inžinieriai ir kiti kariai buvo sukaupe daug patirties tarnaudami savo vienetuose, todėl sudėtinga gelbėjimo operacija iš šalies atrodė kaip sklandžiai tiksintis šveicariškas laikrodinis.

Bataliono naujokai turi įveikti kliūčių ruožą.

Tarnybos brolių gyvybių saugojimas kertant medžius, tiesiant kelius, sausinant pelkes, pilant pylimus ir atliekant daugybę kitų inžinerinių darbų – daug prakaito ir pastangų reikalaujantys darbai, kuriuos būtų sunku atlikti neturint tinkamo pasirengimo. „Svar-

biausias prioritetas mūsų batalione yra karys – žmogus, jo ugdymas, tobulėjimas, nuolatinės parengties išlaikymas. Visi turime būti pasiruošę bet kurią minutę visomis savo išgalėmis atlikti pavestą užduotį“, – teigė PJVIB vadas plk. ltn. R. Sabaitis.

Nelaimės akivaizdoje kiekvienas norėtų atsidurti patikimose, patyrusiose ir savo profesiją mylinčių žmonių, kurie padarytų viską, kas tik įmanoma, rankose. Tokį aukščiausią profesionalumo bei atsidavimo lygį ieškant žuvusių amerikiečių karių galėjo stebėti visa Lietuva, o šioje operacijoje dalyvavę karo inžinieriai teigia, kad jie savo profesiją pasirinko ne atsitiktinai.

Ltn. M. Barzdukas pernai baigęs Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademiją (LKA) turėjo galimybę pasirinkti tarnybos vietą. PJVIB atsidūrė iš pašaukimo. „Dar paauglystėje buvau šauliu ir lankiau vasaros stovyklas šiame batalione, vėliau buvau Krašto apsaugos savanorių pajėgų karys savanoris, ėjau būrio vyriausiojo inžinieriaus pareigas, o studijuojant LKA įdomiausia disciplina man buvo inžinerija. Tarnyba šiame batalione man labai patinka, noriu įsigilinti į kuo daugiau inžinerijos sričių“, – pasakojo karininkas.

PJVIB Bendrosios inžinerijos kuopos 1-ojo bendrosios inžinerijos būrio inžinerinės technikos operatorius vyr. eil. D. Petrauskas batalione tarnauja trečius metus. Jis įvaldė ekskavatorių, buldozerį, krautuvą, universalių traktorių ir kitą techniką, reikalingą inžineriniams darbams atlikti. „Nors

Tarnybą PJVIB kariai vertina kaip itin įdomią bei įvairiapusišką.

baigiau mokslus, visiškai nesusijusius su kariuomene, bet savo pašaukimą atradau būtent čia, pas karo inžinierius. Po 9 mėnesių šauktinio tarnybos likau šiame batalione ir nesigailiu, nes man labai patinka darbas su technika“, – džiaugėsi karys.

Septintus metus PJVIB tarnaujantis kpt. L. Gužys keisti savo specializa-

cijos irgi neketina, o bataliono vadas plk. ltn. R. Sabaitis džiaugiasi, kad jam nuolat pasiseka priiminėti sprendimus nestandartinėse situacijose: „Šiame batalione esu tarnavęs ir anksčiau, taigi man teko gesinti didžiulius miškų gaisrus kartu su ugniagesiais, dalyvauti pirmojoje ledų sprogdinimo operacijoje Nemune per potvynį,

su Perkėlų kuopa vykdyti gelbėjimo operacijas Rusnėje ir stebėti didžiulę išminavimo operaciją Naujojoje Akmenėje, kai vienoje vietoje buvo rasta neįprastai daug – apie 3 000 sviedinių.“

Per 30 gyvavimo metų PJVIB kariai iš tiesų vykdė daugybę įvairaus pobūdžio užduočių visoje Lietuvoje, o dabar šio karinio dalinio laukia dar vienas niekada nepatirtas išbandymas – iš bataliono tapti pulku.

Naujas etapas

Kuriant Lietuvos kariuomenės 1-ąją diviziją karo inžinerijai numatomas svarbus vaidmuo. „Suformuotas pulkas turės užtikrinti tiesioginę inžinerinę paramą visoms trims brigadoms. Taip pat turėsime specialų inžinerijos vienetą, veikiančią divizijos užnugaryje ir gebantį atlikti bendrosios inžinerijos, sprogmenų neutralizavimo, kovos prieš cheminius, biologinius, radiologinius ir branduolinius ginklus užduotis. Tikimės netrukus išvystyti kovinės inžinerijos pajėgumus ir įsigyti papild-

domos naujos įrangos, pvz., numatyta didinti perkėlų galimybes ir įsigyti mechanizuotų tiltatiesių“, – pasakojo plk. ltn. R. Sabaitis.

Pasak jo, planuojamoms permainoms jo vadovaujamas batalionas yra pasiruošęs, nes per 30 m. karo

inžinieriai pasiekė iš tiesų daug, tačiau tobulumui ribų nėra. „Šis batalionas – Nepriklausomybės kūdikis. Iš pradžių jis buvo įsteigtas kaip Civilinės gelbėjimo tarnybos padalinys, o atskiru batalionu tapo 1995 metais. Nuo to laiko padaryta milžiniška pažanga,

situacija tada ir dabar skiriasi kaip diena ir naktis: iš pradžių turėjome minimalius pajėgumus ir seną sovietinę techniką, dar šiek tiek švediškos labdaros, o dabar pas mus – visiškai nauja komplektacija, – pasakoja PJVIB vadas. – Itin džiugina tai, kad kariai ir karininkai pas mus tarnauja noriai, juk kuriant pulką mums reikės dar daugiau žmonių. Batalione yra integruoti visi šiuo metu įmanomi tarnybos būdai. Kalbėdamas apie ateitį esu tikras, kad net ir technologinės pažangos

PJVIB vado plk. ltn. Ramūno Sabaičio teigimu, per 30 m. karo inžinieriai pasiekė iš tiesų daug, tačiau tobulumui ribų nėra.

PJVIB ISTORIJS FAKTAI

„Inžinieriau, nesigailėk prakaito, brolių gyvybę saugai!“

Inžinerijos bataliono įkūrimo data laikoma 1995 m. rugpjūčio 15 d., tačiau jo ištakos yra šiek tiek senesnės ir siekia 1991–1992 m., kai atkūrus Lietuvos nepriklausomybę buvo įkurtas Mokomojo junginio Inžinerinis pionierių būrys, Svarbių Lietuvos Respublikos objektų atskirasis apsaugos batalionas ir Civilinės saugos departamento Gelbėtojų būrys. Iš jų 1993 m. buvo suformuota Daugiaprofilinė gelbėjimo rinktinė, o jos pagrindu 1995 m. įkurtas Atskiras inžinerijos batalionas (1996 m. sausio 26 d. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro įsakymu Nr. 50 pavadinimas patikslintas į Atskirąjį inžinerijos batalioną), kuriam buvo keliamas uždavinys vykdyti plataus profilio gelbėjimo darbus bei teikti pagalbą civiliams gyventojams potvynių, gaisrų, katastrofų ir stichinių nelaimių atveju. Atskirąjį inžinerijos batalioną sudarė Štabo, Perkėlų, Inžinerijos ir Inžinerinės technikos kuopos – iš viso 182 kariai (43 iš jų šauktiniai).

1999 m. gruodžio 31 d. Atskirasis inžinerijos batalionas reorganizuotas į Inžinerijos batalioną. Tą pačią dieną jam suteiktas Nepriklausomybės kovų dalyvio, Pietų Lietuvos partizanų vado, karo inžinieriaus, Vyčio kryžiaus kavaleriaus pulkininko Juozo Vitkaus vardas. Nuo tada daugiau nei 20 metų batalionas buvo vadinamas Juozo Vitkaus inžinerijos batalionu ir tik Lietuvos Respublikos Seimo 2022 m. birželio 29 d. nutarimu buvo atstatytas istorinis teisingumas ir prie pavadinimo pridėtas karinis laipsnis – dalinys tapo Pulkininko Juozo Vitkaus inžinerijos batalionu.

Bataliono kūrimosi pradžia nebuvo lengva: kareivinių miestelio teritorija apleista ir neprižiūrėta, pastatams būtinas remontas, technikos parkas pasenęs, didžiulis karių trūkumas, nepakankamas finansinis ir materialinis aprūpinimas. Ryškus kokybinis šuolis prasidėjo tik apie 2000–2001 m., kai siekiant atitikti NATO reikalavimus ir vakarietišką kolektyvinės gynybos modelį buvo pradėtos diegti naujos karinės procedūros ir standartai, keičiamos mokymo programos, atnaujinama bei modernizuojama ginkluotė ir technika, restauruojami senieji kareivinių pastatai, gerinamos karių tarnybos sąlygos, daug dėmesio skiriama kariniam rengimui, specialistų mokymui bei karo inžinierių kvalifikacijos kėlimui. Pamažu sugrįžta ir prie pagrindinio, nuo seniausių laikų karo inžinieriams keliamo uždavinio – remti draugiškas pajėgas, užtikrinti savos ir apsunkinti priešo kariuomenės laisvą judėjimą, didinti kariuomenės kovinių ir juos remiančių vienetų efektyvumą ir išgyvenamumą. Šiuo metu PJVIB sudaro 7 kuopos ir štabas. Priešingai nei pėstininkų batalionuose, visos inžinierių kuopos skiriasi viena nuo kitos savo vykdymomis uždutimis. Be bataliono karių paramos nevyksta nė vienos didesnės Lietuvos kariuomenės bei NATO sąjungininkų pratybos. Inžinieriai remia kovinius vienetus teikdami tiesioginę inžinerinę paramą treniruojantis vykdyti kovines uždutis, padeda sutvarkyti ir prižiūrėti poligonus intensyvių pratybų metu bei po jų, prisideda prie Lietuvos kariuomenės infrastruktūros gerinimo, nuolat teikia pagalbą civiliams gyventojams, valydami Lietuvos Respublikos teritoriją nuo po karų likusių nesprogusių standartinių karinių sprogmenų.

PJVIB informacija

laikais kiekvienas dronas ar kitoks aparatas neapsieina be žmogaus, todėl karo inžinieriai prakaitą lies ir toliau – jų rankų niekas nepakeis.“

PJVIB karių rengimą organizuoja 2 metų ciklais, taigi 2025-ieji yra ne tik jubiliejiniai, bet ir didžiųjų pratybų metai. „Pavasarij „Žemaitijos“ brigados sudėtyje dalyvavome tarptautinėse pratybose Vokietijoje. Patirtis buvo labai vertinga, nes į operacijų rajoną išvykus su tuo, ką turi, užduotis reikėjo vykdyti 10 parų. Pratybų vertintojai paskui mums pasakojo, kad tas poligonas tiek kliūčių ir apkasų dar niekada nebuvo matęs. Kariai iš pratybų sugrįžo patobulėję, įgiję naujų kompetencijų, išbandę save veikdami neįprastomis sąlygomis, įgiję patirties, kaip sąveikauti su manevriniais vienetais ir sąjungininkų kariais“, – džiaugėsi PJVIB vadas plk. ltn. R. Sabaitis.

Šiometinį karo inžinierių pratybų sezoną vainikuos rudenį vyksiančios didžiosios tarptautinės pratybos „Inžinierių griausmas 2025“. ■

PRAKAITU GRĮSTAS KELIAS: LIETUVOS KARO INŽINERIJOS ISTORIJA

Ekspozicija skirta Lietuvos karo inžinerijos istorijai nuo seniausių laikų iki šių dienų. Skirtingais laikotarpiais pristatomi ryškiausi karo inžinerijos objektai, naujovės ir tendencijos supažindina lankytojus su šios kariuomenės dalies kritiškai reikalinga veikla, kuri dažnai nepelnytai lieka nepastebėta.

kurių bene ryškiausias pavyzdys Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritorijoje – Biržų tvirtovė. Taip pat šioje parodos dalyje pristatomi garsiausi

to meto karo inžinieriai – tiek vadovavę karinėms kampanijoms, tiek rašę visoje Europoje nepamainomus savo srities veikalus.

Naujesieji laikai

Šioje parodos dalyje trumpai išskiriami kardinaliai pasaulį ir karybą pakeitę XIX a. išradimai – telegrafas ir geležinkelis. Daugiausiai dėmesio sutelkta į I pasaulinį karą ir iškart po jo kilusias Lietuvos nepriklausomybės kovas. Dėl išstobulėjusios artilerijos ir kitos ginkluotės karo veiksmai tuo metu persikėlė į masiškai kasamas tranšėjas. Pastarosios pavyzdys, tiltai, geležinkelių veikla supažindina lankytojus su Pirmosios Lietuvos Respublikos karo inžinierių svarbiausiais darbais.

Rezistencinės kovos XX a. antroje pusėje

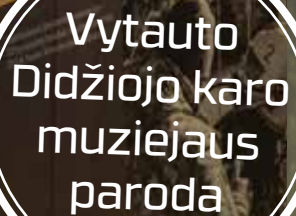
Dar kartą tėvynę supančiojus okupaciniams gnaižtams, drąsūs Lietuvos vyrai ir moterys pasirinko partizanų kelią ir pradėjo ginkluotą kovą prieš šalį bandančius pavergti

Iki parako įsigalėjimo

Pirmoji parodos dalis aprėpia pačią seniausią laikotarpį – nuo baltų genčių iki viduramžių pabaigos. Šioje erdvėje pristatomi ryškiausi to meto inžineriniai sprendimai, vyravę nuolatiniuose to meto kariniuose veiksmuose. Slaptosios kūrgrindos ir medgrindos, piliakalniai ir ant jų stovėjusios medinės pilys, kurias vėliau pakeitė mūrinės, perteikia gynybinius inžinerijos sprendimus. Pilims šturmuoti ir joms pralaužti naudotos apgulos mašinos, kasami tuneliai po sustiprėjusiomis mūrinėmis tvirtovėmis rodo kaip inžinerija tobulėjo puolimo srityje.

Parako įsigalėjimo amžius

Karyboje įsigalėjęs parakas kardinaliai keitė kovos formas, taktiką, ginkluotę. Tai lėmė ryškius pokyčius ir karo inžinerijoje. Artilerija, savo kelią pradėjusi kaip inžinerijos dalis, palaipsniui išaugo į galingą ginklų rūšį. Ginantis nuo griausmingų pastarosios šūvių, pereita prie mobilių ir sunkiau apšaudomų bastioninių tvirtovių,

Vytauto Didžiojo karo muziejaus paroda

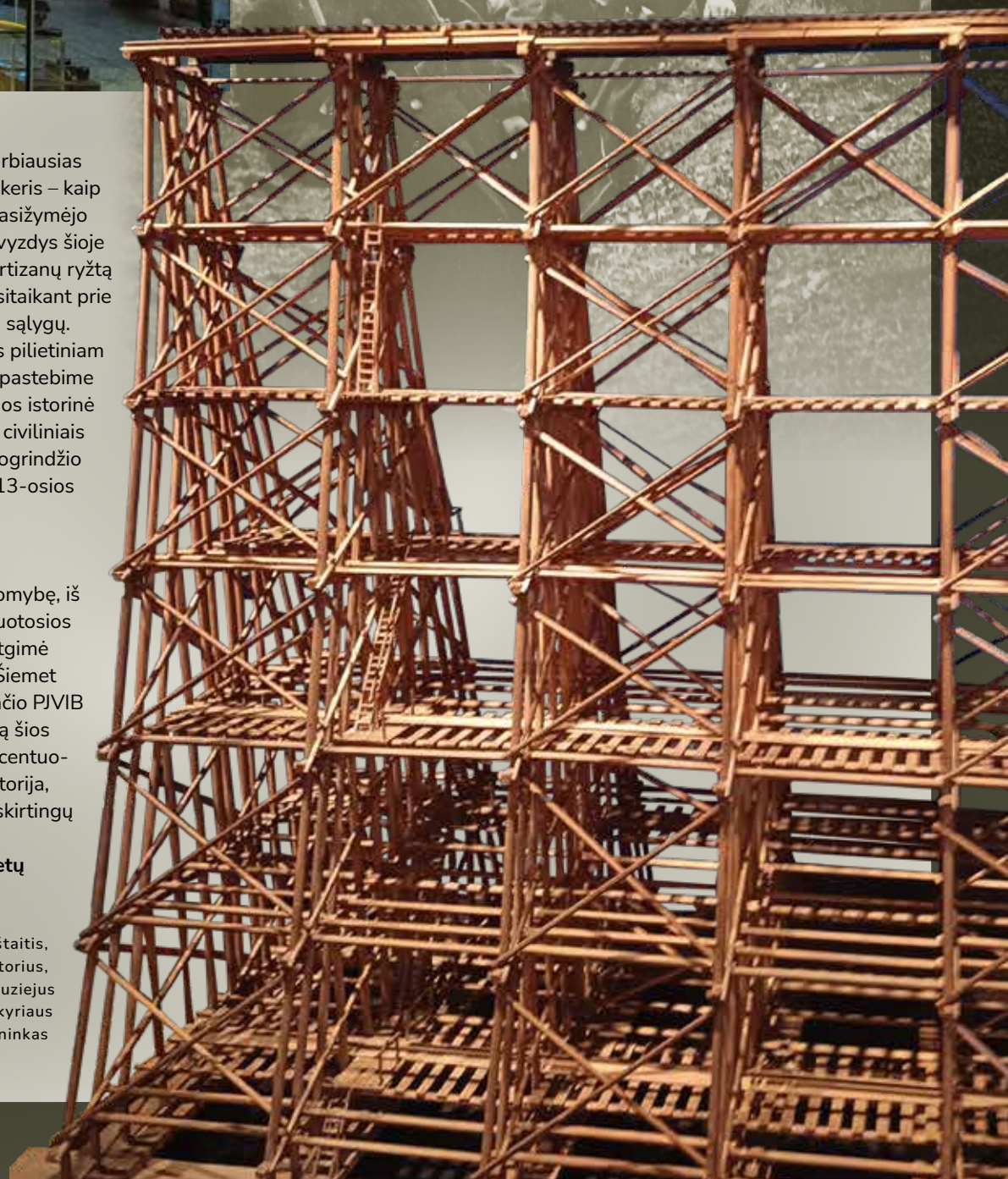
sovietus. Šioje kovoje svarbiausias inžinerijos objektas – bunkeris – kaip ir visas pasipriešinimas pasižymėjo slaptumu. Suręstas jo pavyzdys šioje parodoje simbolizuoja partizanų ryžtą kovoti ir išradingumą, prisitaikant prie sunkių gyvenimo ir kovos sąlygų. Ginkluotąją kovą pakeitus pilietiniam pasipriešinimui, šį pokytį pastebime ir inžinerijoje, todėl parodos istorinė dalis užbaigiama ryškiais civiliniais inžineriniais objektais – pagrindžio spaustuve „ab“ ir sausio 13-osios nakties barikadomis.

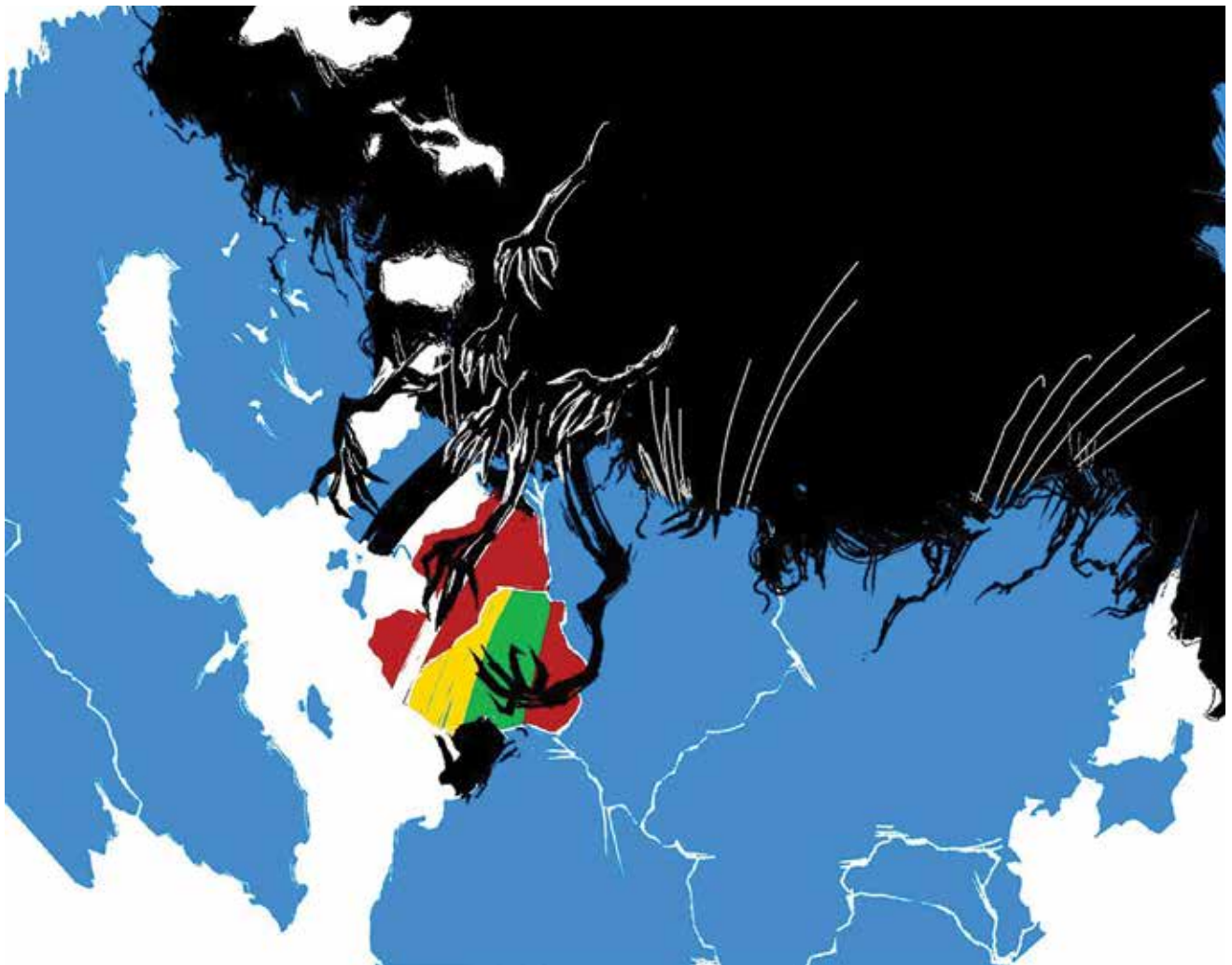
PJVIB

Vėl atkūrus nepriklausomybę, iš naujo organizuotos ginkluotosios pajėgos, kurių sudėtyje atgimė ir karo inžinerijos veikla. Šiomet 30 metų sukaktį švenčiančio PJVIB pristatymas užima svarbią šios parodos erdvę, kurioje akcentuojama šio karinio dalinio istorija, svarbiausios tradicijos ir skirtingų kuopų užduotys.

**Paroda veiks iki šių metų
gruodžio 31 dienos.**

Parengė Povilas Barštaitis,
parodos kuratorius,
Vytauto Didžiojo karo muziejus
Karybos istorijos skyriaus
muziejininkas

Rusijos propagandos taikinyje – Baltijos jūra

Pastaruoju metu, ypač birželį, rusijos propaganda didelį dėmesį skyrė Baltijos jūrai ir skleidė klaidinančias žinutes, neva NATO kelia įtampą šiame regione bei kelia grėsmę rusijai, teigia priešišką informacinę erdvę stebintys Lietuvos kariuomenės Strateginės komunikacijos departamento analitikai.

Aktyvesnė priešiška informacinė veikla stebėta ir NATO viršūnių susitikimo Hagoje metu, tačiau, palyginti su praėjusiais metais, šis susitikimas

sulaukė mažiau propagandininkų dėmesio.

Išaugęs Baltijos jūros paminėjimų skaičius priešiškoje informacinėje erdvėje gali būti siejamas su birželio pradžioje prasidėjusiomis NATO pratybomis „*Baltops 2025*“. Rusijos atstovai ir kiti propagandos veikėjai tikino, kad NATO pratybos Baltijos jūroje eskaluoja įtampą, kuri gali išvirsti į NATO ir rusijos konfliktą. Vos prasidėjus minėtosioms pratyboms, rusijos užsienio reikalų viceministras Aleksandras Gruško teigė, kad „*Baltops 2025*“ yra pasiruošimas kariniam konfliktui su rusija. Kitos priešiškos žinutės šia tema siekė įtikinti, kad pratybos yra tęstinė NATO provoka-

cinė veikla Baltijos jūroje, kuri aktyviai vykdoma nuo sausio pradėjus „*Baltic Sentry*“ misiją. Propagandiniuose kanaluose skleista žinutė apie išaugusią konflikto riziką Baltijos jūroje, kurią sustiprino ir rusijos Baltijos laivyno karinės pratybos, vykusios tuo pačiu metu. Rusijos naratyvas apie didėjančią konflikto grėsmę Baltijos jūroje fiksuotas ir Kinijos žiniasklaidoje.

Priešiško informacinio srauto augimas stebėtas prieš prasidedant NATO viršūnių susitikimui Hagoje. Pagrindinės priešiškos žinutės buvo nukreiptos prieš NATO šalių susitarimą didinti gynybos išlaidas. Putinas teigė, kad NATO meluoja apie rusijos keliamą grėsmę tam, kad pagrįstų išlaidų gynybai didinimą. Taip pat skleistas naratyvas, kad šis NATO sprendimas provokuoja „pasaulinę militarizaciją“, todėl globaliai didina įtampą. Panašiomis žinutėmis veikiausiai siekta

nukreipti dėmesį nuo rusijos agresyvių veiksmų ir įtikinti vidinę auditoriją tariama NATO grėsme.

Plačiai cituotas rusijos užsienio reikalų ministro Lavrovo žeminantis pareiškimas esą Baltijos šalys yra „trys maži chuliganai“, vykdytys didžiųjų Europos valstybių nurodymus. Taip pat toliau stebėta reakcija į Baltijos šalių, Lenkijos ir Suomijos sprendimą pasitraukti iš Otavos konvencijos, teigiant, kad šis sprendimas yra brangus parodomasis veiksmas, kuris kels grėsmę šių valstybių piliečiams.

Palyginti su praėjusiu laikotarpiu, stebėtas mažesnis skaičius priešiškių informacinių incidentų, nukreiptų prieš Lietuvą ir jos partnerius, tačiau fiksuota nemažai aukšto rango rusijos ir baltarusijos pareigūnų pasisakymų.

Lietuvos kariuomenės Strateginės komunikacijos departamentas

analizuoja ir vertina informacinę aplinką bei nedraugiškų užsienio šalių vykdomas informacines operacijas, rūpinasi kariuomenės ir visuomenės atsparumo priešiškam informaciniam poveikiui stiprinimu, pilietiniu Lietuvos karių ugdymu, koordinuoja kariuomenės padalinių bendradarbiavimą su visuomene, organizuoja visuomenės

informavimą apie kariuomenės veiklą, taip pat organizuoja ir koordinuoja nekinetinių operacijų planavimą bei vykdymą Lietuvos kariuomenėje.

Lietuvos kariuomenės informacija
Lietuvos kariuomenės, www.flickr.com
nuotraukos

NATO pajėgų integravimo vienetai Lietuvoje – 10 metų

Šiame NATO pajėgų integravimo vienetai Lietuvoje (NFIU) mini įkūrimo dešimtmetį. Šis vienetas buvo įsteigtas Lietuvoje 2015 m. rugsėjo 1 d. reaguojant į 2014 m. Rusijos agresiją Ukrainoje ir Krymo aneksiją bei siekiant stiprinti Baltijos regiono saugumą.

Svarbiausia šio vieneto užduotis – užtikrinti operatyvų NATO greitojo reagavimo pajėgų dislokavimą Lietuvoje, planuoti tarptautines pratybas ir integruoti sąjungininkų pajėgas, šitaip stiprinant kolektyvinę gynybos pajėgumą regione.

Liepos 3 d. Vilniaus rotušėje vyko NFIU vadovybės keitimo ceremonija: Danijos kariuomenės plk. Peteris

Nielsenas oficialiai perdavė vieneto vadovavimą Nyderlandų kariuomenės plk. Merlijui Heiligeriui. Lietuva išlieka vienintele NATO valstybe, kuri į NFIU vadus skiria kitos NATO šalies karininką. Tai reikšmingas ir pažangus sprendimas, kuris gilina Lietuvos integraciją į NATO vadovavimo struktūras ir rodo jos tvirtą įsipareigojimą Aljansui.

„Prieš dešimtmetį, reaguodami į rusijos agresiją Ukrainoje ir Krymo aneksiją, kartu su sąjungininkais įsteigėme šį vienetą kaip aiškų signalą, kad esame pasirengę ginti kiekvieną Aljanso centimetrą. Šiandien, tai vienas svarbiausių mūsų kolektyvinės gynybos ramsčių. NATO pajėgų integravimo vienetas Lietuvoje tai realiai veikiantis saugumo garantas, užtikrinantis greitą reagavimą, sąveiką tarp valstybių ir praktinį pasirengimą bet kokiai grėsmei.

Esu nuoširdžiai dėkinga Danijai ir pulkininkui Peteriui Nielseniui už dešimtmetį trukusią lyderystę, už atsakingą ir profesionalų vadova-

vimą, kuris padėjo formuoti stiprią, pasitikinčią tarptautinę komandą. Taip pat sveikinu Nyderlandus ir naująjį vieneto vadą plk. Merliją Heiligerį“, – teigė krašto apsaugos ministrė Dovilė Šakalienė.

Plk. P. Nielsenas nuo 2021 m. ėjo NFIU vado Lietuvoje pareigas, jau turėdamas daugiau nei keturių dešimtmečių karinę patirtį, įgytą vykdant užduotis Afganistane, Bosnijoje ir NATO strateginėje vadovietėje Briuselyje.

Naujasis NATO vadas Lietuvoje plk. M. Heiligeris įgijęs daug logistikos, strateginio planavimo ir tarptautinės patirties. Pastaruoju metu jis vadovavo Nyderlandų gynybos eismo ir transporto organizacijai, skatinančiai karinį mobilumą visoje Europoje.

„Ši ceremonija – įrodymas, kad NATO stiprybė slypi ne tik planuose, bet ir žmonėse, kurie juos įgyvendina. Nuo pat 2015-ųjų, kai buvo įkurtas NATO pajėgų integravimo vienetas Lietuvoje, šis padalinys tapo svarbiu jungtimi tarp Lietuvos ir sąjungininkų pajėgų. Esame dėkingi Danijai už

dešimtmetį trukusią atsakingą ir tvirtą lyderystę, o pulkininkui Nielseniui – už profesionalumą, nuoširdumą ir gebėjimą vadovauti su jėga bei žmogišku paprastumu. Taip pat sveikiname Nyderlandus ir naująjį vadą plk. M. Heiligerį, kuriam linkime atversti naują puslapį šio vieneto veikloje“, – ceremonijoje sakė krašto apsaugos viceministrė Orijana Mašalė.

NFIU Lietuvoje yra neatsiejama NATO pasirengimo veiksmų plano dalis, patvirtinta 2014 m. per NATO viršūnių susitikimą Velse. Tai rodo Aljanso pasiryžimą greitai ir efektyviai reaguoti į bet kokią grėsmę savo nariams ir jų teritorijoms. Šiuo metu NFIU Lietuvoje tarnauja 12 NATO šalių karių, kurie glaudžiai bendradarbiauja su Lietuvos kariuomene ir viusomene, stiprindami Baltijos regiono kolektyvinę gynybą.

NFIU informacija
Alfredo Pliadžio nuotraukos

Aljansas testuoja dronus Baltijos jūroje

Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) bendrovė „Saildrone“ dislokavo keletą bepiločių vandens paviršiaus laivų, kurie dalyvavo NATO specialiosios paskirties pajėgų darbo grupės „Task Force X“ parodomosiose pratybose Baltijos jūroje. Bendrovės teigimu, šie įrenginiai padėjo aptikti ir sekti šioje teritorijoje veikiančius rusijos šešėlinio laivyno laivus.

Praėjusiais metais įkurtai darbo grupei „Task Force X“ vadovauja NATO Sąjungininkų pajėgų transformacijos vadavietė (angl. *Allied Command Transformation, ACT*), jos tikslas – paspartinti nepilotuojamų jūrų sistemų įsigijimą, kūrimą ir integravimą į karines jūrų operacijas.

Birželio mėnesį ACT surengė antrąjį pristatymą: buvo išbandyta per 60 JAV ir Prancūzijoje pagamintų nepilotuojamų sistemų, siekiant įvertinti jų veiksmingumą Baltijos jūrai būdingomis sąlygomis. Tarp panaudotų platformų buvo keturi „Saildrone“ pagaminti dešimties metrų ilgio bepiločiai laivai Voyager, kurie buvo išbandyti Suomijos įlankoje ir vakarinėje Baltijos jūros dalyje.

„Saildrone“ bepilotės sistemos Voyager kasdien aptiko ir sekė šimtus laivų, sėkmingai identifikavo pratybų „raudonąsias pajėgas“ ir nustatė realius taikinius regione, įskaitant rusijos šešėlinio laivyno ir karo laivus, teigiamai bendrovės pranešime spaudai.

Tarp aplinkos iššūkių, su kuriais teko susidurti jūrų dronams, buvo stiprus vėjas ir audringa jūra, kai bangų aukštis siekia per 2 metrus.

Per pastaruosius keletą mėnesių Europos šalys sugriežtino sankcijas, taikomas rusijos seniai pasenusiems ir dažnai neapdraustiems tanklaiviams, vadinamiems šešėliniu laivynu, kurie naudojami siekiant apeiti Vakarų draudimus ir eksportuoti naftą. „Brookings“ tyrimų centro balandį paskelbtoje ataskaitoje nustatyta, kad nuo 2022 m. rusija nuolat didino savo šešėlinio laivyno tanklaivių skaičių, o daugiau kaip 40 proc. naujų jo laivų įsigijo iš Europos Sąjungos pardavėjų.

Per pastaruosius trejus metus rusija savo slaptąjį laivyną pildė maždaug septyniais naujais laivais per mėnesį. Dabar jame yra apie 343 laivus.

Bendrovė „Saildrone“ vyriausybės siūlo sutartį, pagal kurią įranga priklauso ir yra valdoma rangovo, o tai reiškia, kad visi klientui teikiami duomenys yra tiekami kaip paslauga. NATO bandomųjų pratybų atveju bepiločių laivų surinkta informacija buvo integruota į dalyvių bendrą operacinį vaizdą ir prieinama per „Saildrone“ misijų portalą, kuris buvo prieinamas NATO jūrų pajėgų vadovybei.

Panašūs bandymai buvo surengti vasario mėnesį „Task Force X“ darbo grupės iniciatyva netoli Danijos vandenų Baltijos jūroje, kur į realaus

šaudymo pratybas ir taktinius manevrus buvo integruotos pilotuojamos ir nepilotuojamos sistemos. Remiantis neseniai paskelbtu pareiškimu, ACT bendradarbiauja su gamintojais, siekdama „apeiti biurokratinę kliūtį“ ir prirėkęs įdiegti rinkoje jau esančias sistemas, kad būtų pagreitinamas šios darbo grupės formavimas.

Iniciatyvoje dalyvaujančios šalys, tarp jų Bulgarija, Rumunija, Turkija, Norvegija ir Jungtinė Karalystė, pradės įgyvendinti nacionalines programas, parengtas pagal „Task Force X“ bandymų Baltijos jūroje modelį, siekdamas spartinti gynybos inovacijas regione.

www.defensenews.com informacija ir
www.flickr.com nuotraukos

Europos dronų gamintojai eksperimentuoja su dirbtiniu intelektu

Įkvėptos Ukrainos sėkmės pavyzdžių mūšio lauke, vis daugiau Europos įmonių ėmė gaminti dronus su dirbtinio intelekto (DI) funkcijomis. Birželio 1 d. įvykdytos Ukrainos operacijos „Voratinklis“ (angl. „Spider Web“) – slaptos bepiločių orlaivių atakos rusijos gilumoje – faktorius, kuris liko beveik nepastebėtas, buvo DI vaidmuo.

Strateginių ir tarptautinių studijų centro duomenimis, DI valdomos priemonės greičiausiai buvo itin svarbios modifikuojant sprogstamųjų FPV dronų programinę įrangą. Šios priemonės leido dronams aptikti grėsmes, nurodyti galimus kiekvienos jų smūgio taškus ir nukreipti juos į taikinius, jei ryšys su operatoriumi nutrūktų. Toks dronų ir DI derinys dabar vis dažniau pasitaiko naujuose gamintojų siūloimuose projektuose.

Neseniai Estijoje vykusioje konferencijoje „Drone Summit“ keletas Latvijos dronų gamintojų pristatė savo naujausias DI taikymo galimybes. Tarp

jų „Origin Robotics“ neseniai pristatė autonominių dronų perėmėją, sukurtą priešiškausiems bepiločiams orlaiviams naikinti. Šis aparatas, pavadintas *Blaze*, pasitelkus DI buvo pritaikytas atskirti įvairių tipų orlaivius ir kitus objektus. Užfiksavusi taikinį sistema pakyla ir skrieja jo link, kad jį perimtų smogdama į jį savo kovine galvute.

Praėjusį mėnesį Suomijos bendrovė „Patria“ paskelbė, kad vadovaus Europos pramonės konsorciumui, kuriančiam naują bendrą DI grįstą adaptyviąją spiečiaus kovos platformą AI-WASP (angl. *Artificial Intelligence Warfare Adaptive Swarm Platform*). Programa, kurioje dalyvauja Suomija, Švedija, Estija, Italija, Graikija ir Ispanija, siekiama sukurti DI valdomą programinę įrangą, skirtą naudoti mažose ir vidutinio dydžio bepilotėse ir pilotuojamose sistemose. Projektas neseniai gavo 45 mln. eurų finansavimą iš Europos Komisijos.

Dar viena šioje srityje sėkmingai veikianti įmonė – Čekijos gamintojas „LPP Holding“ – gegužės mėnesį teigė, kad Ukrainos pajėgoms tiekia DI valdomus dronus. Bendrovės interneto svetainėje nurodoma, kad jos MTS dronai turi DI

grįstą vizualinę navigaciją, specialiai sukurtą vietovėms, kuriose neveikia GPS signalas. Nors Europos gynybos pramonė vis plačiau naudoja DI bepilotėse sistemose, ekspertai teigia, kad vis dar kyla sunkumų jį integruojant, ypač dėl įmontuotos informacijos.

„Problema yra duomenys – kokia informacija naudojama mokant bepiločius orlaivius skristi į tam tikrą vietą ar smogti į konkrečius taikinius“, – sakė Samuelis Bendettas, Karinio jūrų laivyno analizės centro patarėjas. Jis pridūrė, kad taikinių nustatymo sekoje sprendimai dėl smūgių būtų priimami remiantis tik dronuose esančiais, o ne išoriniu ryšiu perduodamais duomenimis – o tai yra iššūkis greitai kintančiomis karo sąlygomis mūšio lauke. Neseniai Jungtinių Amerikos Valstijų strateginių ir tarptautinių studijų centro ataskaitoje nurodyta, kad Ukraina, užuot kūrusi didelius ir plačios apimties šablonus, pasirinko mokyti mažus DI modelius naudodama nedidelius duomenų rinkinius.

„Taikant šį metodą galima greitai ir efektyviai apdoroti duomenis naudojant ribotą mažų ir nebrangių lustų skaičiavimo galią, kuriuos galima greitai atnaujinti ir iš naujo apmokyti... Šie duomenų rinkiniai gali būti renkami tiek per įmonės operacijas mūšio lauke, tiek naudojantis atvirais šaltiniais, pavyzdžiui, socialiniais tinklais“, – teigiama ataskaitoje. Vokietijoje įsikūrusi dronų gamintoja „Quantum Systems“ neseniai pristatė *Mosaic UXS* – bepiločių sistemų programinės įrangos valdymo ir kontrolės platformą, skirtą suvienodinti oro, sausumos ir jūros sričių pajėgumus. Bendrovės teigimu, ši sistema gali planuoti ir vykdyti misijas naudodama mašininį mokymąsi bei organizuoti spiečiaus operacijas, kai kiekvienam dronui pavedama atlikti individualią užduotį.

Panašiomis kryptimis dirba ir Ukrainos gynybos pramonė, sukūrusi atskirą DI programinę įrangą ir kompaktiškas mikroschemas, kurias galima integruoti į įvairias platformas – nuo FPV dronų iki bokštelių, montuojamų ant nepilotuojamų antžeminių transporto priemonių.

www.defensenews.com informacija ir nuotraukos

Trišalis bendradarbiavimas visuotinės gynybos srityje

Krašto apsaugos viceministras Tomas Godliauskas dalyvavo Baltijos šalių gynybos viceministrų susitikime Latvijoje, kur šalių viceministrai sutarė stiprinti trišalį bendradarbiavimą rengiantis visuotinei gynybai. Atsižvelgiant į kintančią saugumo situaciją, susitikime akcentuota būtinybė skirti daugiau dėmesio ne tik kariniams pajėgumams, bet ir civilinio sektoriaus pasirengimui – civilinei gynybai.

„Gera parengta ir efektyviai veikianti mobilizacijos sistema bei priimančiosios šalies paramos sąjungininkams teikimo mechanizmas yra svarbus NATO gynybos planų įgyvendinimo elementas bei neatsiejama atgrasymo dalis. Trišalis šių pastangų koordinavimas – natūrali mūsų bendradarbiavimo plėtros dalis stiprinant mūsų regiono saugumą“, – sakė krašto ap-

saugos viceministras T. Godliauskas.

Viceministrai sutarė inicijuoti diskusijas dėl visuotinės gynybos koncepcijos kūrimo regioniniu mastu. Rengiant šią koncepciją planuojama identifikuoti svarbiausias trišalio bendradarbia-

vimo sritis: mobilizacijos planavimą ir koordinavimą, priimančiosios šalies paramos užtikrinimą sąjungininkams pagal galiojančius gynybos planus bei bendrų mobilizacinių pratybų organizavimą. Šios sritys įvardytos kaip prioritetinės ir reikalaujančios neatidėliotino koordinavimo.

Susitikimo metu taip pat aptarta būtinybė atnaujinti anksčiau vykusias bendras Baltijos šalių karinės logistikos ir priimančiosios šalies paramos pratybas. Baltijos šalys sieks skirti daugiau dėmesio tokių pratybų organizavimui ir koordinavimui, o į Lietuvos šiemet spalį organizuojamas nacionalines mobilizacines pratybas „Vyčio skliautas“ pakviesti dalyvauti Estijos ir Latvijos atstovai. Be to, planuojama plėsti trišalį bendradarbiavimą stiprinant civilinio sektoriaus pasirengimą teikti paramą sąjungininkų pajėgoms.

Susitikimo metu Latvijos kariuomenės atstovai pristatė neseniai įsigytas amfibijas M3 ir plačiau supažindino su šių priemonių galimybėmis bei veikimu realiomis sąlygomis. Ši platforma pritaikyta tiek karių transportavimui, tiek technikos judėjimui per vandens kliūtis. M3 amfibijos pasižymi dideliu mobilumu, greitu dislokavimu ir gebėjimu veikti tiek sausumoje, tiek vandenyje.

KAM informacija ir nuotraukos

NEIŠVENGIJA MODERNAUS KARO MENO P

AMI POKYČIAI

PLK. ALEKSIEJUS GAIŽEVSKIS

Straipsnyje siekiama analizuoti rusijos ir Ukrainos konfliktą kaip neišvengiamų šiuolaikinio karo meno pokyčių atspindį. Remiantis NATO karo veiksmų koncepcija (angl. *NATO Warfighting Capstone Concept, NWCC*) ir atsižvelgiant į šiuolaikinius karinio vertinimo kriterijus išskirti pagrindiniai iššūkiai ir pamokos – tai, kas galėtų paskatinti visus blaiviai mąstančius bei su gynyba susijusius specialistus ir ekspertus pabandyti atsisakyti pasenusių kariavimo būdų bei dogmatiškų sprendimų ir, neįtikėtinais greitai kintant geopolitinei situacijai, adaptuotis šiuolaikiniame karo veiksmų teatre.

Kai magiškas rutulys nebenuspėja ateities

Neišprovokuota ir nepateisinama rusijos agresija prieš Ukrainą virto ne tik kariniu išbandymu užpultajai šaliai, NATO ir

Europai, bet ir sukėlė strateginio mąstymo planuojant ir vykdant karines operacijas krizę. Visa tai įvyko ne tik dėl neįtikėtinais sparčiai tobulėjančių technologijų, improvizuotų ar eigoje adaptuotų taktinių hibridinių oro, jūrų, sausumos ir net kibernetinėms atakoms modifikuotų karinių priemonių ir būdų. Tai – natūraliai išsivysčiusių

daugiapakopių / daugiasluoksnių karinių operacijų pasekmė. Tiksliau tariant, hibridinės karinės operacijos evoliucionavo iki tokio lygio, kad iškreipė įprastus, istoriškai užtikrintus ir žinomus kariavimo būdus bei kovos eigą nuspėjančius karo vertinimo kriterijus. Analitikai, mėginantys prognozuoti šio karo eigą, atsidūrė lyg prieš sudužusį krištolinį rutulį – simbolį, kuris kadaise turėjo atverti ateities viziją, bet dabar tik atspindi į šukes subyrėjusias planavimo prielaidas.

Pavyzdžiui, visada buvo manoma, kad vienai kovojančiai pusei patyrus tam tikrą kritinį procentą karinių nuos-

tolių kita pusė natūraliai praras galimybę siekti karinių operacijų tikslų. Tai nepasitvirtino šiuolaikiniame Ukrainos ir rusijos karo kontekste. Ar šimto tūkstančių, ar pusės milijono gyvosios jėgos praradimai nesumažino nei puolimo, nei gynybos potencialo. Praradus kritinį technikos skaičių, ji nedelsiant keičiama gyvąja jėga ir pigiais dronais. Spėliokite, kiek norite, tačiau būsimus pasiryžėlius mirti suskaičiuoti sunku. Juolab kad rusijoje pigiausias dronas veikiausiai yra brangesnis už vieno mobilizuoto kario gyvybę...

1 žingsnis

Neprognuozuotas technologinis šuolis

Vienas ryškiausių modernaus karo požymių – netikėtas, dažnai net ir chaotiškas technologijų panaudojimas, lemiantis netikėtus aukšto efektyvumo rezultatus. Tarptautinio strateginių studijų instituto (IISS) tyrimo „*The Military Balance 2025*“ duomenimis, Ukrainos pajėgos vietoj tradicinės karo technikos plačiai naudoja FPV dronus, galinčius nešti granatas, RPG ar net modifikuotus raketų paleidimo modulius. O rusijos pajėgos, nors ir

modernizuotos, siekdamos išlaikyti strateginį spaudimą, pirmenybę teikė ir teikia sunkiajai artilerijai. Tai efektyvu, kai reikia pasiekti didelį ir maksimaliai greitą proveržio bei poveikio efektą. Kad ir kaip rusijos propaganda besuoktų, tačiau šalies resursai taip pat nėra begaliniai, todėl rusijos kariuomenė, išanalizavus išmoktas pamokas, nors ir nemalonu pažymėti, bet didele dalimi sau pritaikė Ukrainos kariavimo būdus bei priemones ir ėmė naudoti sąlyginai primityvias, tačiau realybėje labai efektyvias, o svarbiausia, pigias gyvąją jėgą, techniką ir infrastruktūrą naikinančias priemones – dronus.

Tokia technologijų dinamika ne tik reikalauja peržiūrėti dar tebegaliojančias karines doktrinas, bet ir priverčia kariuomenes veikti realiuoju laiku – prisitaikant, testuojant bei keičiant ne tik operacinius gynybinius planus, bet ir paraleliai adaptuojant esamas karines technines priemones, peržiūrint karinę robotizaciją, nepilotuojamas skraidymo platformas (visų įmanomų lygių ir visų įmanomų paskirčių) bei siekiant išsaugoti gyvąją jėgą maksimaliai įgalinant karinės technikos valdymą per atstumą.

2 žingsnis

Strateginis kompasas be horizontų

NATO karo veiksmų koncepcija – strateginis dokumentas, kuriame apibrėžiama kaip NATO ketina kovoti ir laimėti būsimus konfliktus. Ji orientuota į ilgalaikę karinės veiklos transformaciją, siekiant užtikrinti, kad NATO išliktų stipri ir prisitaikanti prie sparčiai kintančios saugumo aplinkos. Šiame dokumente, paskelbtame NATO Sąjungininkų vadovybės transformacijai (angl. *Allied Command Transformation*, ACT) interneto svetainėje, išskiriamos penkios kartinės gairės:

- kognityvinė viršenybė;
- daugiadėmenis atsparumas;
- įtakos ir galios projekcija;
- daugiadėmenis / įvairiapusis vadovavimas;
- integruota daugiasluoksnė gynyba.

Šie principai – tai bandymas reaguoti į realius Ukrainos veiksmus, kai vienu metu veikiama sausumoje, ore, jūroje, kibernetinėje ir informacinėje erdvėse. Tačiau minėtasis dokumentas lieka normatyvus – kol NATO narės neskiria pakankamų resursų karinėms

inovacijoms, šie principai lieka idėjinio lygmens gairėmis. Jungtinių ir daugiadėmių operacijų esmė yra geriausiai aprašyta Lietuvos kariuomenės karinėje doktrinoje (D-LK-1/1-3), kurioje pabrėžiama, kad kai į karinius konvencinius pajėgumus integruojami ne tik kariniai, bet ir nekonvenciniai, įskaitant ir civilinius, pajėgumai, tai jau tampa nebe jungtinėmis, o daugiadėmenėmis operacijomis. Rusijos karas prieš Ukrainą išryškino daugiadėmių operacijų reikšmę, o pastarosios pasižymi tuo, kad civilinė aplinka labai aktyviai ir efektyviai prisideda prie karinių veiksmų įgalinimų sausumoje, ore, jūroje, kosmose, informacinėje bei kibernetinėje erdvėse. Pavyzdys: nekarinės paskirties dronai, „Starlink“ internetas, savanoriai (proukrainietiški aktyvistai), kibernetinių atakų vykdytojai, karinės technikos remontai privačiose remonto servisuose ir net savanorių teikiama pagalba humanitarinėse misijose rodo kaip efektyviai gali būti išnaudojama civilinė aplinka, technologijos, žinios ir patriotinė iniciatyva koviniuose veiksmuose.

3 žingsnis

Karinis išsekimas ir strateginė adaptacija

Rusijos strateginis gylis – didžiuliai mobilizaciniai ištekliai, parama iš autoritarinių režimų (Kinijos, Irano, Šiaurės Korėjos) – leidžia Maskvai tęsti karą net patyrus per 1 000 000 gyvosios jėgos nuostolių.

Tačiau Ukrainos kontratakos, įskaitant netikėtus reidus į Kursko sritį bei efektyvų Juodosios jūros blokados pralaužimą, rodo, kad mobilumas ir kūrybiškumas gali net ir mažesnei valstybei trumpam suteikti operacinį pranašumą. Ukrainos gebėjimas per draugiškas jai valstybes užsitikrinti ekonominę prekybą, karinės pagalbos tiekimą, diplomatinę veiklą tampa realia kovinių pergalių išraiška, kovos iki siektinos pergalės garantu.

4 žingsnis

Strateginio gynybinio ateities mąstymo vakuumas Europoje

Per pastaruosius dešimtmečius NATO daugiausia dėmesio skyrė

kovai su sukilėliais, ypač Afrikoje ir Artimuosiuose Rytuose. Tai natūraliai sukūrė beprecedenčius vakuuminis gynybinių pajėgumų vystymosi „langus“ galimose konvencinėse operacijose, todėl susidarė sąlygos susilpnėti minėtųjų konvencinių pajėgumų spektrui ir buvo lemtas tam tikrų karinių ir pramoninių pajėgumų nepakankamas išvystymas. Europos Sąjunga *de facto* neturi kolektyvinių karinių pajėgų, galinčių savarankiškai atremti agresiją. Po II pasaulinio karo išsivysčiusi karinė, pramoninė ir technologinė karinių pajėgumų priklausomybė nuo Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) karinės galios ir jos tiesioginės paramos nors ir užtikrino Europos galią, tačiau praktiškai apribojo strateginę autonomiją. Pažymėtina, kad tas taptų itin akivaizdu, jei JAV keistų geopolitinius prioritetus ir susitelktų į Indijos–Ramiojo vandenyno regioną.

5 žingsnis

Mokymosi karo metu dilema

Kaip pažymima klasikiniame Carlo von Clausewitzo veikle „*Nonlinearity and the Unpredictability of War*“, kiek-

vienas karas vystosi ne tik kaip fizinė, bet ir kaip pažintinė (angl. *Cognitive*) kova. Mąstymas, kuris remiasi praeities karais, dažnai yra klaidinantis. Ukrainos atvejis rodo, kad sėkmingas karybos modelis reikalauja ne tik technologijų, bet ir būtinų gebėjimų mokytis greičiau nei priešas. Tai apima sprendimų priėmimą, decentralizaciją, taktinį kūrybiškumą ir yra kelias į efektyvumą bei sėkmingą mūšio pabaigą. Tačiau neatsižvelgti į praeities karus ir mūšius taip pat būtų didžiulė bei neatleistina klaida. Praeities karai ir įvykę mūšiai išryškina būsimų karinių operacijų geografines vietas ir suteikia galimybes pasimokyti bei papildomai įvertinti, kodėl vienu ar kitu atveju nebuvo galimybės išsiskleisti, kas trukdė atlikti manevrą ir t. t. Nors pasaulis nuo to laiko pasikeitė, atsirado melioracijos, keliai, tiltai, ne kartą iškirsti ir vėl užaugę miškai...

Išvados: kai strategija virsta improvizacija

Rusijos karas prieš Ukrainą mums nurodo, kad šiuolaikinis karo menas reikalauja daugiau lankstumo, gebėjimo matyti ir suvokti platesnę nei dvimatę ar net trimatę kovos erdvę.

Bandant sulipdyti magiško krištolinio rutulio šukes galima išgauti tik buvusias formas, bet tikrieji atspindžiai jau bus iškraipyti. Klasikinė strateginio krištolinio rutulio metafora subyrėjo į šukes. NATO ir sąjungininkės turi investuoti ne tik į pajėgumus, bet ir į gebėjimus prisitaikyti prie neįtikėtina dimensiskai kintančio karo lauko. Mes turime gebėti veikti tarpdisciplininiuose domenuose ir priimti sprendimus, kurie anksčiau netilpo į vadovėlius,

tačiau šiandien yra pasitvirtinę kaip faktai fronto ruožuose.

Karo menas šiandien – tai jau ne taisyklių taikymas, bet žaidimas be aiškių ribų, kuriame laimi ne stipriausias, o greičiausiai prisitaikantis. ■

Šaltiniai 1. The Military Balance 2025 – IISS, <https://www.iiss.org> 2. NATO Warfighting Capstone Concept – <https://www.act.nato.int> 3. Blainey, Geoffrey. *The Unpredictability of War*. JSTOR, <https://www.jstor.org/stable/2492188> 4. https://www.kariuomene.lt/data/public/uploads/2025/03/lk-kd-2025-03-20_-rotected.pdf 5. NWCC-Glossy-18-MAY.pdf

„PIKTI PAUK

DARIUS SUTKUS

UKR

„KŠČIAI“: RAINOS DRONŲ GALIA

2022 m. vasario 24 d. rusija pradėjo atvirą didelio masto agresiją prieš Ukrainą. Rusijos pajėgos – apie 145 000 sausumos pajėgų karių – į kaimyninės šalies teritoriją įsiveržė mažiausiai aštuoniomis kryptimis. Fronto linija nusitęsė nuo pietinės baltarusijos sienos iki Krymo. Prieš pat puolimą daugelis Ukrainos karinių dalinių ir strateginės reikšmės objektų buvo apšaudyti raketomis.

Maska tikėjosi mažo pergalingo karo. Tiksliau, žodis „karas“ net nebuvo vartojamas – pats kremliaus galva savo pranešime pavadino tai tik „specialiąja karine operacija“, o propagandos flagmanai prognozavo žaibišką jos eigą: Kyjivas – per kelias dienas, visa šalis – per porą savaitių. Rusijos gynybos ministerija („gynybos“ skamba sarkastiškai, bet tebūnie) netgi nepaskelbė mobilizacijos – tikėtasi, kad jos net ir neprireiks.

Ilgą laiką prieš invaziją buvo vykdomos psichologinės operacijos, siekiančios įtikinti Ukrainos gyventojus, neva juos engia neteisėta „Kijevo chunta“, o vienintelis kelias į laimę – „prisijungti prie rusų pasaulio, nes mes juk broliai...“

Paradoksas, bet savo pačių propagandinių klišių aukomis tapo patys agresijos planuotojai, kurie jomis patys įtikėjo. Tas pačias tezes tolygiai bubenantis fonas galiausiai nebeleido kremliaus viršūnėlei net suabejoti, kad didžioji dauguma kaimyninės šalies piliečių ne tik nesipriešins, bet ir sutiks „kovotojus prieš nacizmą“ su gėlėmis.

Galiausiai, ar net ir besipriešinantys ukrainiečiai pajėgs atsilaukyti konvenciniame kare, kai jėgų santykis toks neproporcingas, o „mes – antroji pasaulio armija“...

„Visiškas P“

Bet greitai „denacifikuotojai“ susidūrė su daugybe liūdesį keliančių problemų. Viena jų – lauktuvės, krentančios tiesiog iš dangaus. Ne, ne gėlės. Į rusų pozicijas krito sprogmenys. Krito tyliai ir taikliai ne tik į apkasus, bet net ir į pravertus šarvuotosios technikos liukus, ir „antroji pasaulio armija“ patyrė, kas yra dronai.

Generalitetas iš pradžių į tai numojo ranka: būta čia ko baimintis kažkokių aviamodelistų su skraidančiais žaislais, bandančiais šokinėti prieš karinę „branduolinę superderžavos“ jėgą...

Bet pamažu situacija tapo tokia rimta, kad net parketiniai generolai, kariaujantys, geriausiu atveju, tik jiems nupieštuose štabo žemėlapiuose, pradėjo nervintis. O jei dėl dronų ima nervintis tie, kam „mėsos šturmai“ –

Kelios sekundės iki detonacijos. Iš pradžių ukrainiečiai atakuodavo, numesdami improvizuotus sprogmenis iš kvadrokopterių. Dabar taikiniams naikinti pasitelkiami ir manevringi FPV dronai.

įprastas kariavimo būdas, vadinasi, problema tikrai yra.

Pačiose pozicijose tuo metu jau tvyrojo tylus siaubas – „nugalimosios armijos“ atstovai vengdavo išlįsti iš savo blindažų net gamtos šaukiami. Naktimis suaugę vyrai pradėjo bijoti „raganos“ (*Baba Jaga* (rus.) – sunkusis ukrainiečių dronas su naktinio matymo

įranga). Jei sakytume, kad koviniai nuostoliai, padaryti ukrainiečių bepiločių orlaivių, tapo kasdienybe, būtų netikslu. Veiksmas vyko ir dieną, ir naktį, 24/7 režimu.

Dronai palyginti greit pradėjo dominuoti ore ir ne tik – šie visur zujantys „paukštukai“, į kuriuos su neslepia ma panieka žiūrėjo savimi patenkinti

strateguotojai, pradėjo ne tik žlugdyti operatyvinius kovinių veiksmų planus, bet ir kėsintis į tai, kas švenčiausia: į pačias karybos doktrinas ir koncepcijas.

Leiskime ekspertams pavirkauti šia tema. Valerijus Širijajevs, rusų karybos analitikas: „Į mūsų lauką nebegalima leisti tiek technikos, kiek numato statutai, nes ji greitai bus sunaikinta

Baba Jaga sunkusis oktokopteris ypač tinka naktiniams antpuoliams. Anksčiau tai buvo taikus bepilotis, naudojamas žemės ūkyje...

bepiločių. Tokio efekto nieks nelaukė: jokie generolai, jokie karo planuotojai, niekas – nei šiapus, nei anapus vandenyno. Tai visiškai p... perversmas.“

Taikiniai: nuo tanko iki pėstininko

Iš tikrųjų tai, kas vadinama „ukrainietiška dronų revoliucija“, jau klibina fundamentalius karinių doktrinų pamatus. Juk, pavyzdžiui, iki šiol vietovėje, kurioje numatoma pralaužti frontą, reikėdavo sukcentruoti didelį šarvuotosios technikos, artilerijos, amunicijos kiekį. Dabar tai daryti tolygu savižudybei.

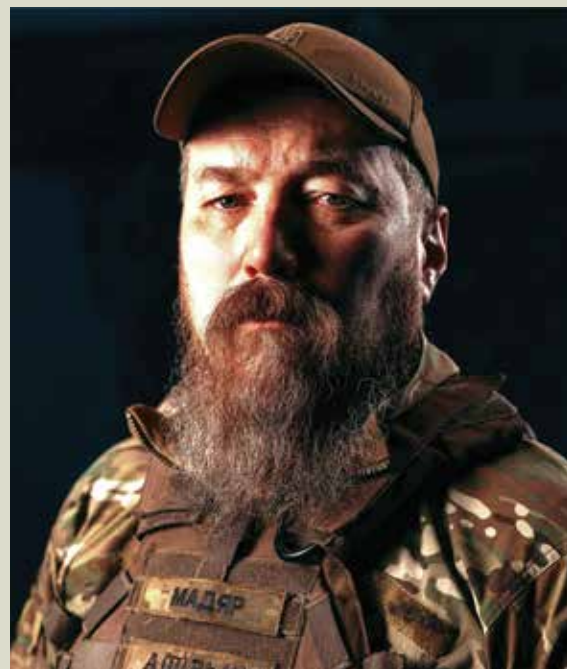
Pro sąžalynus laisvai nardantys dronai lengvai suranda juose paslėptas dėžių rietuves su šaudmenų atsargomis. Kad jie detonuotų, daug pastangų nereikia. Artilerijos pabūklai naikinami, preciziškai „perforuojant“ jų vamzdžius kumuliatyviais užtaisais.

Su tankais ir pėstininkų kovos mašinomis taip pat susidorojama pakankamai efektyviais būdais. Nepasiteisino nei apsauginiai stogeliai virš technikos, nei vėliau pasirodė „tankai-daržinės“, nes kvalifikuotas drono operatorius žino pažeidžiamiausius kovinės technikos taškus ir sugeba juvelyriskai nukreipti link jų savo valdomą

„paukštį“ pro mažiausią plyšį papildomuose šarvuose. Todėl rusų tankai ir šarvuotoji kovos technika vis dažniau tampa ne pėstininkų paramos ugnimi priemone, o tik savotišku koviniu taksi, kuris kiek įmanoma didesniu greičiu privažiuoja, išlaipina šturmo desantą ir lygiai taip pat greitai skuodžia atgal.

Šturmuotojai, norėdami pasiekti priešakinius ruožus, vis dažniau naudoja įvairias civilines transporto priemones, net motociklus, vildamiesi, kad tokia atakos priemonė greita, manevringa ir maža – vadinasi, lieka mažiau šansų pirma laiko patekti į Kobzono koncertą. Bet net ir tokiems baikeriams pasivažinėjimai baigiasi numanomu finalu. Su daugiau nei 100 km/val. greitį galinčiu išvystyti dronu laukuose nepalenktyniausi. Ypač jei turima reikalų su specializuotais medžiotojais, tarkim, „Madjaro paukščiais“. Jau chrestomatinis vaizdas jų vaizdo įrašų ataskaitose – nuo FPV drono bandančio pabėgti motociklo paskuigalis. „Bum! *One way ticket*“, – operatoriaus šūksnis, ir vaizdas monitoriuje užgęsta...

Naujoji tautosaka. Dronų revoliucija keičia ne tik karybos pobūdį, bet ir kuria naujus kontekstus.

“**...Mes neturime iliuzijų, kad „karas baigsis ketvirtadienį“. Mes spaudžiam toliau: mūsų ketinimas aiškus – mušti okupantą.“**

Mjr. Robertas Brovdis („Madjaras“)

Gimė 1975 m. rugpjūčio 9 d. Užgorode. Prasidėjęs rusijos invazijai, įstojo į Ukrainos teritorinės gynybos Obolonės batalioną. 2022 m. birželį subūrė dronų oro žvalgybos padalinį, kiek vėliau ėmėsi vykdyti ir smogiamųjų dronų operacijas. Organizavo smogiamųjų bepiločių sistemų kuopą 59-osios mechanizuotosios brigados sudėtyje. Nuo 2024 m. pradžios – atskirosios 414-osios smogiamųjų bepiločių sistemų brigados, geriau žinomos kaip „Madjaro paukščiai“, vadas. Apdovanojimai: vardinis ginklas ir medalis „Už Ukrainos gynybą“ (2023); Bogdano Chmelnicio III ir II laipsnių ordinarai (2023; 2025); Kovinių nuopelnų kryžius (2004) ir kt. Šių metų gegužės 8-ąją suteiktas Ukrainos didvyrio vardas ir skirtas „Aukso žvaigždės“ ordinas. Rusijos šaltiniuose minima, kad jis „karo nusi kaltėlis ir didelė problema mūsų pajėgoms nuo 2022 metų“ – irgi netiesioginis įvertinimas. 2025 m. birželio 3 d. mjr. R. Brovdis paskirtas vadovauti Ukrainos ginkluotųjų pajėgų Bepiločių sistemų pajėgoms (SBS).

FPV dronų operatoriai iš „Achilles“ padalinio Bachmuto fronto ruože. Nuo šių metų pradžios Ukrainos ginkluotosiose pajėgose patvirtinti keturi dronų operatorių kvalifikacijos lygiai, o visi juos turintys specialistai įtraukti į atskirą rejestrą.

Jau kurį laiką rusai taiko ir paskirų pėstininkų taktiką, kai į susitelkimo rajoną einama pėsčiomis, po kelis ar net po vieną. Atskirus pėstininkus naikinti sunkiau, tačiau išstobulinti ir okupanto gyvosios jėgos medžiojimo metodai. Kad jie veiksmingi, galima spręsti ne tik iš ukrainiečių vaizdo ataskaitų, bet ir iš rusiškų šaltinių, kurie paprastai linkę slėpti ar gerokai sumažinti savo nuostolius.

V. Širajevus: „Dabar [turima omenyje 2024 m.] pietinėje dalyje, Zaporožės srities fronto ruožuose, į kuriuos užėina Rusijos armija, gyvenvietės stovi tuščios, o jų užimti neįmanoma – mūsų kareivius tiesiog išnaikina dronais, valdomais per atstumą. T. y. dronas tampa individualiu pėstininko ginklu. Visai neseniai kalbėjau, kad nebetoli tas laikas, kai bepiločių orlaivių skaičius susilygins su pėstininkų skaičiumi – vienas dronas vienam žmogui... Tas laikas ne tik kad atėjo – vienam pėstininkui tenka jau du trys bepiločiai...“

Iš tikrųjų, ar to tikėjosi trečiaisiais karo metais tie, kurie ketino užimti Kyjivą per tris dienas? Apie dabartines fronto aktualijas pasakoja Sergejus

Tovkačas, rusijos federacijos konstruktorių biuro „Aviainnovacii“ generalinis direktorius: „Ten, kur laisvai priskrenda dronai, žmonės gali saugiai judėti nebent tik trumpais perbėgimais tarp priedangų. Jas stengiamasi įrengti naktimis, nes naktinių dronų kiek mažiau, be to, naktį skrendančio drono garsas geriau girdisi. Kai kuriuose ruožuose dirbančių dronų skaičius

matuojamas ne dešimtėmis, o šimtais. Būna, kad vieną pėstininką apspinta trys keturi dronai. Yra įvairių rajonų – kai kur dronų trūkumas pas mus, kai kur pas juos. Kažkur nepriskrenda jie, kai kur mes. O kai kur išvis plyti pilkoji zona maždaug per šešis kilometrus į abi sąlyčio puses. Ten nėra nieko gyvo. O jeigu kas ir pasirodo – ant jo iškart užskrenda.“

„Ekonominės klasės Javelin“. Nors ir nebrangus, šis valdomas kumuliatyvinis užtaisas gali padaryti neproporcingai didelį nuostolį priešui.

Ir tada ten pradeda vykti dronų, besistengiančių sumedžioti vienas kitą, karas. Beje, ir pats konfliktas vis dažniau vadinamas Pirmuoju dronų karu. Okupantai dabar jau stengiasi neatsilikti, bet tokio karybos būdo autorystė priklauso ukrainiečiams. Būtent jie pakeitė žaidimo taisykles ir nenustoja keisti jų iki šiol.

Dronų linija

„Dronas – ne šiaip sau aparatas. Tai asimetrijos instrumentas. Jis leidžia silpnesniui mušti stipresnį. Mušti ten, kur stiprus nesitiki, – sako plk. Vadimas Sucharevskis, pirmasis Ukrainos SBS vadas. – Mes įrodėme, kad šalis, neturinti laivyno, gali sunaikinti priešų laivyną, šalis, beveik neturinti aviacijos, – paralyžiuoti priešų aviacijos bazes. Ir kad dronai – ne šiaip sau ginklas. Tai saugumo valiuta.“

Ir tikrųjų kovinis dronų efekty-

bet dronai kare dabar ne tik stebi ar bombarduoja. Jie retransliuoja radijo ryšį arba atvirškščiai – užsiima elektronine žvalgyba, naikina priešų retransliatorius ar patys kuria radijo

Pradžia: vieno pirmųjų dronų padalinių „Oro žvalgyba“ emblema.

trikdžius. Jie užsiima distanciniu minavimu ir išminavimu. Jie net jau ima į nelaisvę pasiduoti ketinančius priešų karius ir konvojuoja juos ukrainiečių pozicijų link. Karštuosiuose fronto ruožuose dronai pakeičia vis daugiau karo specialistų: tai reiškia, jie gelbsti

kiai ešelonizuota: pirmas ešelonas – palei sąlyčio liniją besitęsianti apie 10–15 km pločio mirties zona, kurioje priešų technika ir pėstininkai negalėtų būti nepatirdami nuostolių. Čia nuolat budintys dronai turi pastebėti, identifikuoti ir naikinti priešiškas pajėgas dar iki tiesioginio jų kontakto su ukrainiečių pozicijomis. Pavoingos priegijos prireikus gali būti minuojamos distanciniu būdu. Savo ruožtu savoms pajėgoms dronai turėtų teikti visapusišką kovinę paramą.

Antrasis ešelonas – ruožas, kuriame išaiškinama ir naikinama priešų logistinė infrastruktūra, minosvaidžių pozicijos bei susitelkimo rajonai. Ir trečiasis – pats tolimiausias, iki 50 km, kur atakuojamos priešų artilerijos pozicijos.

Numatomas ir oro gynybos komponentas – priešų dronų, ypač smogiųjų, naikinimas.

„Dronų linijai“ formuoti atrinkti pen-

Šiuo metu Ukrainos ginkluotosios pajėgos naudoja daugiau nei pusantro šimto įvairių bepiločių orlaivių modifikacijų – nuo mažų taktinės žvalgybos dronų iki strateginių bepiločių, sugebančių įveikti kelis šimtus kilometrų atstumą.

vumas neginčytinas. Paskaičiuota, kad du trečdalius visos „nunulintos“ rusų technikos per šiuos metų kovo mėnesį sunaikino bepiločiai orlaiviai, o trečdalis buvo išvesta iš rikiuotės kitomis priemonėmis. Vertinant visą per metus sunaikinto priešų technikos ir gyvosios jėgos taikinių skaičių, apie pusė šio nuostolio – ukrainiečių bepiločių operatorių darbas.

itin svarbų išteklių – karių gyvybes.

Dronus, šią saugumo valiutą, dabar siekiama investuoti į naują projektą „Dronų linija“.

Mes žinome, kokie grandioziniai projektai buvo Didžioji kinų siena ar Mažino linija... ir kokie jie pasirodė esą betiksliai. Ir į tai atsižvelgta.

„Dronų linija“ nematoma. Čia nėra tradicinės fortifikacijos, bet linija iš-

ki SBS batalionai, jų pajėgumai turėtų būti išplėtoti iki pulkų lygio. Prireiks nemažai papildomų darbuotojų – ne tik dronų operatorių, bet ir medikų, vairuotojų, IT specialistų. Visi padaliniai veiks informacinėje sistemoje, grįstoje vieninga analize, planavimu, koordinavimu ir rezultatų verifikacija *online* režimu.

TRUPUTIS SKAIČIŲ

Kiek naudingas projektas „Dronų linija“? Aritmetika čia paprasta.

Jau kuris laikas dronų „valiuta“ investuojama į taikinius, kurių vertė bent dešimt kartų didesnė.

Vieno nediduko automatinio granatsvaizdžio šaudmens VOG-17, kurį taikliai numeta kvadrokopteris, pakanka nukauti vienam ivanui. Jei jo gyvybę laikysim nieko nekainuojančia (o rusijos vadovybė veikiausiai galvoja analogiškai), tai vien jo ginkluotė ir ekipuotė atsies rusijos federacijos išdui keliolika kartų daugiau.

O jei apie 500 Jungtinių Amerikos Valstijų dolerių kainuojantis FPV dronas sunaikina tanką, kurio vertė 1,5–3 mln., nuostolį reikėtų vertinti ne dešimčių, o tūkstančių santykiu. Be abejo, kainų disproporcijos negalima nustatyti perdėm tiesmukai – juk ne kiekvienas dronas numuša taikinį; be to, reikia išskaičiuoti ir savas išlaidas infrastruktūrai, logistikai, personalui ir pan. Bet vertinkime ne buhalteriniu, o grynai gynybiniu požiūriu.

„MADJARO“ PASKAIČIAVIMŲ LOGIKA

Dabartinio Ukrainos SBS vado duomenimis, priešoj armijos papildymas – 32–35 tūkst. per mėnesį, o visų Ukrainos ginkluotųjų pajėgų bepiločių padaliniai kas mėnesį sunaikina jų apie 18–22 tūkst. (tai verifikuoti rezultatai, pateikti į „Delta“ vieningą karinę duomenų bazę ir patvirtinti projekto „Dronų armija“ vertintojų).

Likutis – tai siektinas rezultatas dronų pajėgoms, namų darbai, kuriuos reikėtų atlikti. Visa priešoj technika ir gyvoji jėga turėtų būti likviduota iki tiesioginio ugnies sąlyčio su Ukrainos pėstininkais. Tam tikslui esamų rezultatų rodiklį per vasarą reikėtų pagerinti tik po 15 proc. kiekvieną mėnesį, t. y. FPV, „bombonešių“ ir naktinių medžiotojų operatoriai kas mėnesį turėtų pasistengti prie kiekvieno šimto „demilitarizuotojų“ padėti šešėlin dar po papildomą jų penkioliktuką:

- gegužė: 20 000+15 proc.=23 000;
- birželis: 23 000+15 proc.=26 450;
- liepa: 26 450+15 proc.=30 417;
- rugpjūtis: 30 417+15 proc.=35 000.

Šitaip iki rudens būtų galima likviduoti visą priešoj mobilizacinį resursą arba bent jau suvaržyti priešoj iniciatyvą tiek, kad „gyvi“ ugnies kontaktai taptų retenybe. Toks yra siektinas „Dronų linijos“ rezultatas.

„Dronų linijoje“ dalyvaujantys Bepiločių sistemų pajėgų padaliniai:

• 20-asis atskiras pulkas „K-2“

• 427-asis pulkas „Rarog“

• 429-asis pulkas „Achilles“

• 414-oji brigada „Madjaro paukščiai“

• Pulkas „Feniks“ (Pasienio tarnybos brigada „Pomsta“)

Asimetriniam atsakai ypač svarbus dronų skaičius. Numatytasis – milijonas dronų per metus – ne tik pasiektas, bet ir viršytas.

Trumpas metraštis

Žvalgybinių ir kovinių dronų tobulinimo procesas Ukrainoje vystėsi neįtikėtinai sparčiai. Vienas dronų modifikacijas greit pakeisdavo kitos, tobulesnės.

„Pamenu, kai 2023-iaisiais mūsų „paukštukas“ nuskrido 7 kilometrus, – prisimena Ukrainos kariuomenei dronus gaminantis Serhijus Piras. – Tada toks atstumas buvo ohoho! Tai atrodė labai kietai, nes, palyginti su kitomis priešo technikos naikinimo priemonėmis (*PTRK* ar *Stugna*), tokia distancija atrodė visiškai neįtikėtina. Neilgai trukus jau buvo užfiksuoti tokie atstumai: „aštuntukas“ – 33 km, „dešimtukas“ – 35–36 km, o naudojant droną nešėją su retransliatoriumi, kuris pakelia į orą ir tada paleidžia smogiamąjį bepilotį – prie to laisvai prisideda dar apie dešimt papildomų kilometrų.“

Buvo išbandomi įvairūs vaizdo kamerų tipai ir visokiausi valdymo bei ryšio palaikymo įtaisai, taip pat dronai nešėjai, gebantys įveikti nemažus atstumus ir užduoties rajone paleisti mažesnius „paukštukus“.

Taigi taktiniai dronai jau ne visai ir taktiniai – jie gali smogti toliau, nei

siekia 105 mm haubicos šūvis, o tai reiškia, kad pažeidžiamais tampa ne tik puolanciosios pusės kumščiai, bet ir širdis ar smegenys – logistikos ar valdymo bei kontrolės mazgai, išdėstyti tolimuose fronto ruožuose ar užfrontėje. Be to, skirtingai nuo artileristo, kuris po šūvio šaudmens trajektorijos jau niekaip negali įtakoti, drono operatorius visada gali sekti situaciją, pasirinkti taikinį pagal prioritetus, manevruoti ir suduoti preciziškai tikslų smūgį.

Bepiločių sistemų pajėgų emblema „Geležinė kregždė“, sukurta dirbtinio intelekto.

Bepiločių raida gana įspūdinga: **2014** m. keli buvę Maidano aktyvistai įkūrė grupę „Oro žvalgyba“. Idėja kilo po to, kai vienas jų, naudodamasis dronu, sugėbėjo išeiti iš apsupimo žiedo Luhanske ir pagelbėjo kitiems kariams.

2015 m. „Oro žvalgybos“ grupė jau turi nemažai dronų bei vaizdo stebėjimo sistemų ir pradeda bendradarbiauti su Ukrainos gynybos ministerija.

2016 m. pavieniai entuziastai pradeda naudoti FPV dronus – manevringus nepilotuojamus orlaivius su kameromis, transliuojančiomis vaizdo įrašą realiu laiku į operatoriaus akinius.

2021 m. okupuotame Donbase pirmąkart panaudoti iš Turkijos įsigyti sunkieji bepiločiai *Bayraktar*.

2022 m. prasidėjus invazijai, prie Ukrainos teritorinės gynybos pajėgų prisijungia buvę civiliai, iki tol užsiėmę filmavimu iš dronų mėgėjiškais ar verslo tikslais. Vasarą jie kreipiasi į Ukrainos inovacijų ministeriją. Gaunamas palaikymas. Pagrindiniu finansavimo šaltiniu tampa fondas „United 24“.

Į veiklą įsitraukia Gynybos ministerija, Generalinis štabas ir kitos žinybos, ji išsiplėčia iki projekto „Dronų armija“.

Įsteigiamas Dronų operatorių mokymo centras. Kuriamos metodikos ir mokymo programos. Iki rudens parengti instruktoriai pradeda mokymo veiklą dar keliolikoje rengimo centrų. Dronų operatorių organizacinis lygis išauga iki būrio ar nepilnos kuopos.

Be modifikuotų mėgėjiškų *Mavikų*, visavertiškai naudojami *FPV* dronai. Metų pabaigoje nemažai šių dronų naudojama Bachmuto gynyboje.

Prie Iziumo ir Balaklijos aktyviai naudojami sunkieji dronai *Baba Jaga*.

Gruodį ukrainiečių strateginiai dronai smogia į rusijos teritorijos gilumą pasiekdami strateginės reikšmės taikinius iki 800 km atstumu. Įvyksta persilaužimas, vadinamoji dronų revoliucija, – bepiločiai tampa jėga, į kurią reikia atsižvelgti.

2023 m. projektas „Dronų armija“ gauna valstybinį finansavimą. Kuriamas logistinė struktūra. Dronai pradeda vaidinti esminį vaidmenį – jų modifikacijų skaičius išauga iki 40. Jie atlieka žvalgų, ugnies koreguotojų funkcijas, atakuoja tiek tiesioginio sąlyčio zonoje esančius

Elektromagnetinis antidroninis šautuvas. Panašios fiksuoto dažnio trikdžius sukurančios priemonės dabar jau nėra tokios baisios – yra keli būdai joms pergudrauti.

taikinius, tiek objektus fronto gilumoje ir tolimame užnugaryje.

FPV dronai ima kovoti ne tik su antžemiais taikiniais, bet pretenduoti ir į tam tikrą oro gynybos sektoriaus nišą. S. Piras, *FPV* dronų gamintojas: „Pirma mintis panaudoti *FPV* dronus oro gynybai kilo tada, kai virš mūsų praskrido *Shahed* – labai žemai ir labai lėtai. Tuomet ir kilo idėja padaryti droną, kuriuo būtų įmanoma „atidirbti“ tokį taikinį atakuojant jį kaip

kamikadžė – arba susprogdinti, arba tiesiog pažeisti taranuojant.“ Be abejo, numušinėti taikinių nepradėta kitą rytą. Tuo metu patirtis dirbant su *FPV* dronais buvo labai kukli: visi operatoriai valdė daugiausia *Mavik*. Perprasti naują specifiką prireikė laiko. Praėjo bent trys mėnesiai, kol pirmasis *FPV* dronas sėkmingai pamušė pirmąjį savo taikinį.

Nuo pavasario ukrainiečių *FPV* operatoriai oro taikinius likviduodavo masiškai – kartais po keletą brangių žvalgybinių rusų bepiločių per dieną. Paskui numušimų sumažėjo – taikinių liko nedaug, o ir šie ėmė labiau saugotis.

Dronų operatorių kursų išklauso apie 10 000 žmonių. Kuriamos kovinės doktrinos. Ukrainos ginkluotųjų pajėgų brigadose steigiamos smogiųjų bepiločių sistemų kuopos.

Sukuriamas platforma „*Brave 1*“, skirta inovacijoms ir investuotojams pritraukti.

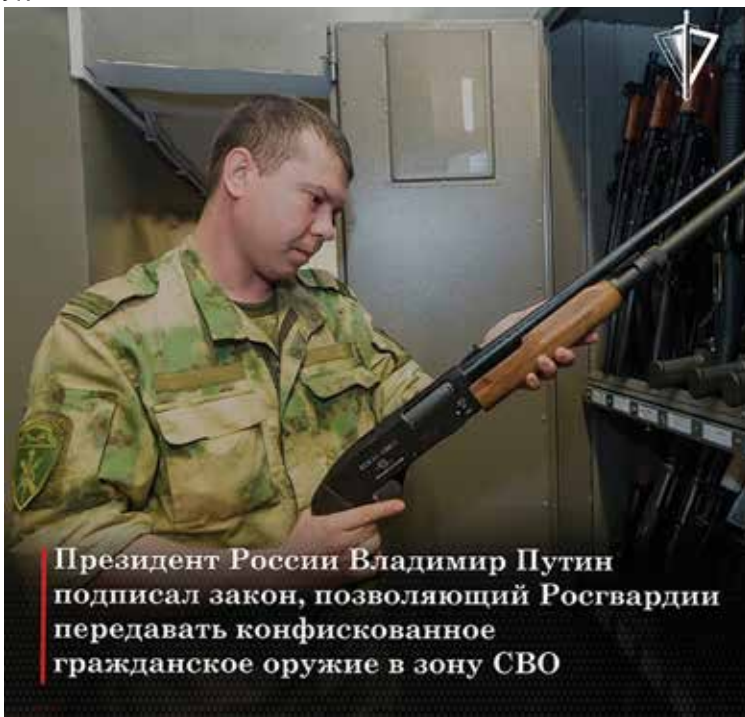
Metų pabaigoje užsibrėžtas ambicingas tikslas – aprūpinti Ukrainos ginkluotąsias pajėgas milijonu įvairių modifikacijų dronų per metus.

2024 m. bepiločiai tampa vienu iš šalies gynybos strateginių prioritetų. Skelbiama iniciatyva „Liaudies dronas“ – norintys gali surinkti dronus tiesiog namie.

Įkuriamas nauja pajėgų rūšis – SBS (nepainioti su tokia pačia britų specialiuoju pajėgų padalinio abreviatūra).

Startuoja projektas „*Dronopad*“,

Rusų pozicijas užpildo konfiskuoti medžiokliniai šautuvai. Rusijos armija iki šiol neturi savo ginkluotėje oficialiai patvirtintų lygiavamzdžių, nors jų poreikis darosi vis aštresnis.

Президент России Владимир Путин подписал закон, позволяющий Росгвардии передавать конфискованное гражданское оружие в зону СВО

siekiant FPV dronais numušti rusiškus bepiločius – per pusantrą mėnesio numušta apie šimtas *Zala*, *Superkam*, *Orlan* ir kt.

Vasaros pabaigoje parengiama programa: už kiekvieną patvirtintą sėkmingą ataką dronų operatoriai gauna balus, už kurios galima gauti papildomų kovinių dronų. Pagamintų dronų skaičius viršija numatytą skaičių – jų daugiau nei milijonas.

2025 m. iki birželio vidurio projekte „*Dronopad*“ dalyvaujantys ukrainiečių dronų operatoriai sunaikina beveik 2 000 rusų bepiločių.

Birželio 1 d. per operaciją „Voratin-klis“ kvadropteriais *Osa* sunaikinti rusijos strateginės aviacijos orlaiviai penkiuose tolimuose aerodromuose (tolimiausias jų – Irkuto skio srityje, maždaug už 4 300 km nuo Ukrainos). Reikia pažymėti, kad strateginė aviacija – viena iš vadinamosios branduolinės triados sudedamųjų. Po atakos tampa aišku, kad joks rusijos objektas iš esmės nebegali būti saugus.

Platforma „*Brave 1*“ pritraukia apie pusę tūkstančio įmonių.

Pradedamas „Dronų linijos“ perengiamasis etapas.

Apie birželio vidurį SBS imasi naujos taktikos – koncentruojasi į rusų dronų infrastruktūros ir operatorių naikinimą.

Artimiausia ateitis: perspektyvinės kryptys – spiečių taktika; dronai su dirbtiniu intelektu, tarkim, gebantys patys orientuotis, savarankiškai manevruoti ir selektyviai išsirinkti taikinius; nauji energijos šaltiniai – vandenilinės baterijos, saulės paneliai.

Tačiau svarbiausia, kad tobulėja ne vien pati materialinė bazė, bet plečiasi ir dronų karo diskursas: jame interaktyviais ryšiais susisieja vis daugiau institucijų, organizacijų, duomenų bazių, projektų. Jei anksčiau vieną kitą droną paleisdavo paskiri entuziastai, dažnai net neturintys aiškaus etato, tai šiuo metu dronų sritis tampa sistemiska struktūra, svarbia tinklocentrinio karo ir visuotinės gynybos dalimi.

Koks rusų atsakas

Gana ilgą laiką rusijos kariuomenė nežiūrėjo į dronus rimtai.

Rusijos dronų specialistas S. Tovkačas: „Konflikto pradžioje buvo situacijų, kai [rusų] vadovybei buvo siūlymų patiems pažvelgti į mūsų lauką iš *Mavik*. Vadai atsakydavo: „Susirinkit savo žaislus, mes turim žiūronus, mus taip mokė.“ Dabar jie veikiausiai taip nebesako – jie arba nebegyvi, arba atsidūrę ukrainiečių nelaisvėje. Kvailiai ilgai nekariauja.“

Šiuo metu net inertiškas rusų karinis aparatas suvokė, kad dronai mūsų lauke – ne šiaip sau įkyriai zyziantys žaislai. Tačiau suvokti ir įvardyti problemą – tai viena, o rasti sprendimus ir juos realiai įgyvendinti – visai kas kita.

Kokių kontrpriemonių imasi kita pusė?

Ryšio kanalų slopinimas. Rusų pajėgos tradiciškai naudoja nemažai radioelektroninės kovos priemonių. Jomis įvairaus dažnio trikdžiais slopinamas radijo ryšys, įskaitant ir bepiločių orlaivių valdymo arba jo transliuojamo vaizdo signalus.

Trumpas paaiškinimas: droną ir jo operatorių sieja grįžtamieji ryšiai. Dronas siunčia vaizdo duomenis operatoriui; operatorius, atsižvelgdamas į

Keistas zenitinis įtaisas iš kelių *kalašnikovų*. Pavienio automatinio ginklo ugnis pasirodė nepakankamai efektyvi prieš greitą ir manevringą droną.

juos, siunčia dronui valdymo komandas. Tad rusai, siekdami neutralizuoti bepilotę orlaivį, gali bandyti „nukirsti“ vieną ar kitą ryšio kanalą – pirmuoju atveju „apakinamas“ operatorius, antruoju – dronas tampa nebevaldomas. Radioelektroninės kovos teoretikai netgi sukūrė metodikas, kada geriau trikdyti vieną, o kada kitą ryšio kanalą. Tačiau prieš šį nuodą jau atsirado keliu rūšių ir net kelių tipų priešnuodžių.

Pirmiausia tai radioelektroninės kovos priemonių naikinimas. Ypatingą grėsmę bepiločiams kelia elektroninės žvalgybos ir elektroninės kovos kompleksai, galintys skenuoti eterį, nustatyti naudojamus dažnius ir juos slopinti, pavyzdžiui *Avtobaza*, kuri geba nustatyti iki 60 potencialių ryšio priemonių maždaug 150 km atstumu. Įtarę, kad fronto gilumoje galimai vei-

radijo ryšio slopinimo zoną.

Tačiau geriausiai šiuo atveju pasirodė išvis ne radijo ryšiu, o per plonytį optinį kabelį valdomi dronai. Taip valdomi jie yra visiškai nejautrūs elektromagnetiniams trikdžiams, o jų paleidimui visiškai nebūtina įrengti pozicijos su antenomis ir retransliatoriais. Be to, kabelinis dronas su visa įranga telpa į vieną kuprinę. Žinoma, šis valdymo principas nėra tobulesnis už belaidį ryšį ir pastarąjį tik papildo, nes turi savų trūkumų.

Savaime suprantama, kad optinio kabelio ilgis apriboja kovinio veikimo distanciją. Ukrainiečių operatoriai mini, kad jie sugebėjo nuskraidinti optiniu kabeliu valdomą droną iki poros dešimčių kilometrų. Tačiau kol kas tai rekordų, o ne kasdienės rutinos

laiku, jei ilgai užsisėdės vienoje pozicijoje – vedantys jos link saulės spinduliuose žvilgantys optiniai kabeliai kartais labai gerai pastebimi iš oro.

Fizinis dronų naikinimas. Daugelyje kadrų užfiksuota, kaip rusai bando pašauti į juos atskrendantį droną. Deja, paprastai rezultatai nuliūdina: standartinis šturmo karabinas nėra ta priemonė, kuri tiktų tokiam tikslui.

Tad į pozicijas pradeda atkelti kitas ginklas – lygiavamzdis šautuvas. Temos ėmėsi net ekspertai. Kai kurių autorių nuomone, optimaliausiai dronus turėtų numušti pusiau automatinis 12 kalibro (18,5 mm) lygiavamzdis su nežymiai siaurėjančiu vamzdžio kanalu (vadinamasis *čokas*), užtaisomas vidutinio dydžio (3–3,75 mm) šratais. Nagrinėjami ir kiti dalykai: vamzdžio

čia šis kompleksas, ukrainiečiai negaili pastangų jo buvimo vietai nustatyti, o pačiai *Avtobazai* nepašykšti net ir *Himars*.

Kita pagrindinė priemonė – nestandartinių radijo dažnių naudojimas.

Ir patys dronai gali būti užprogramuoti veikti išankstinio nukreipimo ar savaiminio nusitaikymo būdu, kai, užfiksavus taikinį, bepilotis į jį skrieja automatiškai režimu net ir patekęs į

sritis; paprastai tokio tipo dronai veikia keliskart trumpesniais atstumais.

Kitas per kabelį valdomų dronų minusas – visur besidriekiantys optiniai mikrokabeliai. Kai kuriuose koviniuose rajonuose jie draikosi visur it voratinkliai. Tik, skirtingai nuo voro sumegztų gijų, optiniai kabeliai neyra, ir tai yra perspektyvinė problema – tarša gali sukelti pasekmių. Beje, pasekmių optodronų operatoriai gali susilaukti ir visai realiu

ilgis, daugiašūvių lygiavamzdžių ypatybės, daromi apibendrinimai ir išvados, bet...

Pagal išvardytus kriterijus numatomam tikslui geriausiai tinka tik du rusijoje gaminami šautuvai: *Bekas 12M Avto* ir *MP-155*. Manoma, kad problematiškuose ruožuose lygiavamzdžiu turi būti ginkluotas vos ne kas ketvirtas karys. Bet jei ir kas dešimtas, iš kur paimti tiek lygiavamzdžių? Rusijos ar-

mija neturi savo ginkluotėje tokio tipo ginklo, o kukliausiais paskaičiavimais, pirmai pradžia rusų karių poreikiams reikėtų bent 50 000 lygiavamzdžių šautuvų. Žinomas tik vienas atvejis, kai kariuomenė įsigijo lygiavamzdžių partiją, tačiau tai – lašas jūroje. Todėl veikiausiai bus naudojamos kuo įvairiausiai šautuvais – nuo visiems žinomų *Saiga* ir *Vepřj* (kurie, beje, ne itin tinkami kaip priešdroninis ginklas) iki visiškai brakonieriškų egzempliorių.

Iškyla ir kitų problemų, nes šaulio parengimas turi būti labai specifinis. Ne kasdien galime sutikti stendinio šaudymo čempionų ar profesionalių paukščių medžiotojų. Bet jei toks ir atsirastų, kyla klausimas, ką toks ne-etatinis dronų medžiotojas veiks pate-

jas prie prekybos centro svirduliuojantį potencialų „kandidatą į SVO“.

Veikiausiai absoliuti dauguma sutartį pasirašiusių asmenų neturi jokie supratimo, kokią grėsmę kelia „pikti paukščiai“ – kariniuose komisariatuose, kur stengiamasi įvykdyti mobilizacinius planus, dėl suprantamų priežasčių nepasakojama, kas lieka iš statistinio denacifikuotojo po pažinties su dronu.

Bet palikti visiškoje nežinioje *mobily* irgi negalima – gyvąjį resursą reikia patausoti. Tad kartais pozicijas aplanko lektorai ar instruktoriai, supažindinantys būsimojus šturmuotojus su nauja dronų realybe. Paprastai duodami standartiniai patarimai: „Nesibūriukite be reikalo“, „Stebėkite oro erdvę“, „Nebėk nuo drono – mirsi

iškrentančios mintys.

Ištrauka iš Aleksandro Timochino straipsnio, publikuoto pernai rudenį:

„Jei ne jų bepiločiai, mes jau būtume nugalėję.

Nesvarbu, kad efektyviai valdomas ukrainiečių pabūklas sunaikina tiek taikinių, kiek penki mūsų. Pabūklų mes galėtume išstatyti dešimtį prieš vieną.

O su ukrainietišku „paukštuku“ mase mes kol kas nieko negalime padaryti. Ir dėl to mūsų judėjimas priekin vyksta vėžio tempu patiriant milžiniškus nuostolius.

Avdijivką pradėjome šturmuoti 2023 metų spalio 10 dieną. Operacija buvo kruopščiai suplanuota, prieš-

Nedidelės raiškos, bet išraiškingos. FPV dronų užfiksuotos „paskutinės nuotraukos nekrologui“. Daugelis okupantų jau žino apie dronų keliamą grėsmę, tačiau neįvertina, kad tokio susitikimo metu šansai išgyventi menki.

kęs į ugnies kontaktą – juk nešaudys antims skirtais šratais į ukrainiečių pozicijas? Taigi jis turėtų arba nešiotis du ginklus (deja, tai sunku ir nepatogu), arba kovoti tuo, ką turi (pranašumas bus tikrai ne jo pusėje; šansai darosi didesni tuo atveju, jei kalbėtume apie mūsų apkasuose ar pastate).

Karių apmokymas. „Pasirašyk trumpalaikę sutartį – gausi pinigų, pradėsi normaliai gyventi, dantis susidėsi“, – kalbina karinio komisariato darbuoto-

pavargęs“. Kai kur daromi net improvizuoti treniruokliai, atrodantys kaip didelės švytuoklės – svarmuo virvės gale imituoja atskrendantį FPV ir nuo jo bandoma išsisukti.

Tačiau stebint dokumentinę medžiagą, tenka įsitikinti, kad tokių mokymų rezultatai menki. Ir tuomet pergalingos *ura*-patriotinės propagandos sraute nelaukta pasirodo tokios visiškai iš bendro idėjinio naratyvo

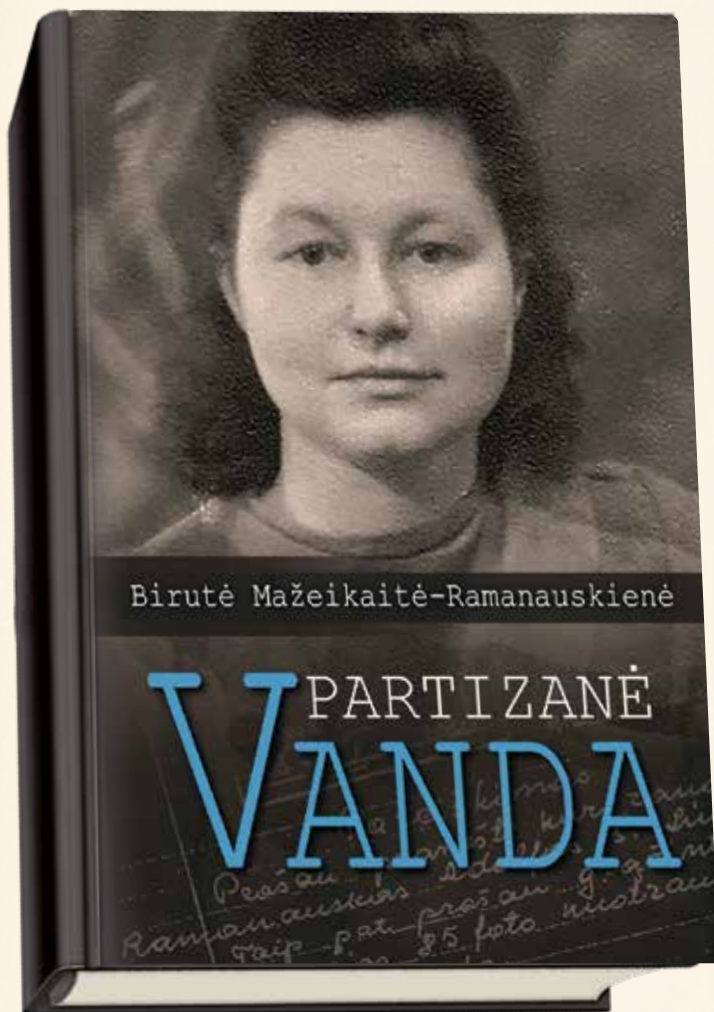
ninkas nieko nežinojo apie ją iki pat pradžios momento.

2024 metų spalio 24 dieną mūsų pajėgos įėjo į Selidovą. Nuo Avdijivkos iki Selidovo – 24 kilometrai. Dvi valandos bėgte.

Įsigilinkite į šiuos skaičius. Pafantazuokite, kiek mūsų liko tame 24 km ruože.

Ir beveik viską ten atidirbo „Dronų armija“: ■

PARTIZANĖ VANDA

Šių metų gegužę skaitytojus pasiekė nauja knyga „Partizanė Vanda“, sudaryta iš Adolfo Ramanausko-Vanago žmonos ir bendražygės Birutės Mažeikaitės-Ramanauskienės rašytinių prisiminimų. Rankraščius spaudai parengė bei knygos leidyba rūpinosi Adolfo ir Birutės dukra Auksutė Ramanauskaitė-Skokauskienė.

A. Ramanauskas-Vanagas savo prisiminimuose „Partizanų gretose / Daugel krito sūnų“ apie savo žmoną, partizanę Vandą, rašė: „Aš buvau tos nuomonės, kad čia derėtų bent trumpai aprašyti ir jos išgyvenimus, bet

ji su tuo nesutiko. Prieš kelerius metus ji pati buvo kai ką aprašiusi, tačiau

kiek vėliau rankraščius sunaikino dėl ypatingų aplinkybių, nes kaip tik tuo metu mes netikėtai galvotrūkčiais turėjome pasitraukti iš slėptuvės. Mat numatėme, kad ji gali būti išduota. Po to įvykio ji daugiau jau neberašė, nes bijojo, kad rankraščiai kada nors gali pakliūti priešui į rankas. Ji tikėjosi, kad tuomet, kai sulauks laisvės ir jos išgyvenimai kam nors bus įdomūs, juos užrašys.“

Tikėdamiesi paskatinti susidomėjimą šia knyga, KARIO skaitytojams pateikiame knygos sudarytojos parašytą pratarmę ir keletą nuosekliai atrinktų ištraukų, iliustruojančių moters partizanės gyvenimo ir kovos kelią.

DA

Pratarmė

Partizanės B. Mažeikaitės-Ramanauskienės-Vandos atsiminimai parašyti jau Lietuvai atgavus nepriklausomybę. Ji rašė lėtai. Buvo nelengva grįžti į praeitį ir prisiminti skaudžias kovos draugų netektis, politinės kalinės dalią, sovietinio saugumo persekiojimus sugrįžus į vis dar sovietų okupuotą Lietuvą. Tačiau atgimimas ir atsikūrusi Lietuvos valstybė, vainikavusi sunkią partizanų kovą, buvo svarus paskatinimas rašyti. Atgimimo laikotarpiu, kai partizanų kovos pradėjo sulaukti pripažinimo, jai nereikėjo šlovės, ji net vengdavo per daug įkyraus žiniasklaidos dėmesio. Partizanė bendravo su dar išlikusiais laisvės kovotojais, rėmėjais, aplankė buvusias kovos vietas, džiaugėsi jaunos Lietuvos valstybės laimėjimais ir gerai išvelgė „didžiojo“ kaimyno keliamas grėsmes. Sveikata po visų išgyvenimų nedžiugino, bet džiaugėsi sulaukusi savo, savo vyro ir visų laisvės kovotojų siekio išsipildymo – Lietuvos nepriklausomybės.

<...>

1996-aisiais B. Mažeikaitė-Ramanauskienė-Vanda išėjo amžinybėn. Ji niekada nevarstė jokių įstaigų durų ir neprašė jokios paramos, nors gyveno labai varganai. Išėjo kukli, kokia ir buvo visą laiką, išėjo niekada nesuabejojusi savo su vyru 1945-aisiais pasirinkto kelio teisingumu. „Partizanės Vandos“ prisiminimai prasideda nuo studijų metų, todėl pratarmėje pateikiama trumpa informacija apie ankstyvąjį jos gyvenimo laikotarpį.

Birutė Mažeikaitė gimė 1924 m. lapkričio 9 d. Jackonių kaime, Alytaus rajone, Anelės Šarkauskaitės-Mažeikienės ir Motiejaus Mažeikos šeimoje. Ji buvo pirmagimė. Mažeikai vėliau susilaukė dar dviejų dukrų ir penkių sūnų. Tėvas Motiejus – 1918 metų Lietuvos Nepriklausomybės kovų dalyvis, karys savanoris. Pasibaigus laisvės kovoms, valstybė jam skyrė 7 ha žemės. Jaunieji Mažeikai kūrėsi Prienų rajone, Kirmėliškių kaime. Pradėjus ūkininkauti, jaunai, sparčiai didėjančiai šeimai buvo nelengva, tačiau jie daug dirbo ir tapo pavyzdiniais ūkininkais. Mažeikai labai gražiai sugyveno su kaimynais. Ištikus bėdai žmonės visada rasdavo pagalbą jų namuose. Būrys vaikų augo dvasingoje, patriotiškoje, katalikiškoje šeimoje. Auginti vaikus padėjo ir Motiejaus tėtis Ignas, kuris po žmonos mirties gyveno kartu su sūnaus šeima.

1932 m. B. Mažeikaitė pradėjo lankyti Žagarių pradinę mokyklą (Prienų r.), buvusią maždaug už 2 km

jų požiūriai vertybių klausimais, panašūs buvo ir pomėgiai. Gimė gilesni jausmai. Būtų buvusi puiki pedagogų šeima – abu labai mylėjo šią profesiją. Tačiau jų planus ir svajones sugriovė antroji sovietinė okupacija.

A. Ramanauskaitė-Skokauskienė

Paskutinės dienos Alytaus mokytojų seminarijoje

1945 metai, gegužės mėnuo. Mokiausi Alytaus mokytojų seminarijoje, buvau paskutiniame, ketvirtame, kurse. Laikėme baigiamuosius egzaminus, todėl pamokų jau nebuvo, tik konsultacijos. Gamta alsavo pavasariu. Alytus skendėjo žalumoje, žydėjo pirmos pavasarinės gėlės, bet sovietinių okupantų daromos baisybės temdė ir pavasario grožį, ir gyvenimą. Areštai, teroras, skausmas ir kančia, atrodė, tvyrojo net ore. Prieš ketverius metus, pasirinkusi

Rašau ne dienoraštį. Tai prisiminimai apie tai, ka išgyvenau tuo nepaprastu laiku, kuri mano vyras Adolfas Ramanauskas-Vanagas vadino laikais, kai širdis vien Tėvyne gyveno.

Birutė Mažeikaitė-Ramanauskienė-Vanda

nuo jos namų. Nuo 1934 m. rudens Birutė mokslus tęsė trečiame skyriuje Ūdrijos (Alytaus r.) pradinėje mokykloje. Ši mokykla nuo jos namų buvo už 3,5 km, mergaitė visada tą kelią vieškeliu eidavo pėsčiomis.

Baigusi šešių skyrių pradinę mokyklą, mokslus tęsė Alytaus gimnazijoje. Svajonoje apie mokytojos profesiją. Tėvai šiai svajonei pritarė ir ji, sėkmingai baigusi gimnaziją, 1941 m. įstojo į Alytaus mokytojų seminariją. Birutei mokantis seminarijoje, 1942 m. į ją dirbti atvyko jaunas mokytojas Adolfas Ramanauskas. Čia jiedu susipažino, vėliau susidraugavo. Sutapo

studijas Mokytojų seminarijoje, galvojau kad pasibaigus karui prasidės normalus gyvenimas, turėsiu mėgstamą specialybę, dirbsiu pedagoginį darbą. Vėliau asmeninius gyvenimo planus siejau su jaunu Alytaus mokytojų seminarijos pedagogu Adolfu Ramanausku. Planavome susituokti. Adolfas lankydavosi mano tėviškėje, bendravo su mano tėvais, broliais, seserimis. Tėvai pritarė mūsų draugystei ir mūsų planuojamoms sutuoktuvėms. Karas ėjo į pabaigą, buvome jauni, aplink mieli draugai seminaristai, puikūs pedagogai, graži draugystė su Adolfu, bet 1944 metais baigiantis karui rusai

ištūmė vokiečius iš Lietuvos ir vietoj to, kad atitrauktų savo kariuomenę, patys pasiliko Lietuvoje. Taip prasidėjo antroji sovietinė okupacija, sunaikinusi Lietuvos žmonių viltį vėl būti laisviems, užgrobusi valdžią, sudaužiusi Lietuvos žmonių likimus, planus ir svajones. Sovietinės okupacijos pabaigos nesimatė. Ji darėsi vis žiauresnė ir mums su Adolfu kiekvieną dieną stiprėjo įsitikinimas, kad reikia okupantui priešintis. Adolfas sakydavo: „Jeigu nesipriešinsim – reiškia, sutinkam su okupacija.“

Netoli mano tėviškės, Ūdrijos miestelio apylinkėse, jau susiformavo pirmieji partizanų būriai. Pasirodė iškljuotų partizanų atsišaukimų ir pačiame Alytuje. Abu nutarėme, kad Adolfas eis kovoti už Lietuvos laisvę, taps partizanu, o aš pasiliksiu Alytuje ir išlaikysiu baigiamuosius egzaminus Mokytojų seminarijoje. Kalbėjomės, kad, turėdama trokštamą pedagogo specialybę, būsimoje laisvoje Lietuvoje galėsiu dirbti taip reikalingą jaunosios kartos ugdymo darbą. O jeigu laisvės kova užsitęs, prie jos prisijungsiu ir aš. Žmonėse tvyrojo mintis, kad ši sovietinių okupantų savivalė neturėtų ilgai tęstis, juk yra laisvasis pasaulis ir savo išsivadavimo kovoje sulauksime pagalbos. Abu gerai supratome, ką reiškia partizano kelio pasirinkimas ir kas blogiausiai atveju labai greitai mūsų gali laukti. Stengėmės aptarti įvairias galimas būsimas situacijas, supratome, kad visko numatyti neįmanoma, tačiau mūsų apsisprendimas buvo tvirtas.

Adolfas, prieš išeidamas partizanauti, siūlė susituokti. Anksčiau svajojome, kad toks svarbus įvykis bus ne tik mūsų, bet ir mūsų artimųjų, mūsų draugų šventė. Dabartis diktavo kitokias sąlygas. Tuo metu Alytuje, Šv. Liudviko parapijoje, dirbo vikaras Pranas Šliumpa, kurį mes labai gerai pažinojome, pasitikėjome juo. Adolfas nupirko žiedus ir mes nuėjome pas vikarą. Prisimenu – pokalbis buvo nuoširdus ir ilgas. Kalbėjomės apie šių dienų gyvenimą ir apie pavojus, kurie lauks mūsų šeimos pasirinkus laisvės kovotojo kelią. Įsitikinęs mūsų sprendimų tvirtumu, įvertinęs tai, kad labai mažai laiko liko iki Adolfo išėjimo į mišką, vikaras davė mums naudingų

Prisiminimų autorė Birutė Mažeikaitė

patarimų. Jis sakė, kad sutuoktuves kuriam laikui reikėtų atidėti, nes tuokiantis dabar, gyvenant legaliai, tektų atlikti daug privalomų formalumų. Visa tai užimtų nemažai laiko ir atkreiptų žmonių dėmesį, kuris, prieš išeinant Adolfui partizanauti, būtų labai nereikalingas. Dvasiškis pasiūlė mums dabar atlikti bažnytines sužadėtuvių apeigas, o susituokti vėliau. Supratome, kad taip bus saugiau, ir sutikome. Abu su Adolfu buvome tikintys ir sužadėtuvių, kurios įvyko su visomis religinėmis apeigomis, mums buvo labai svarbios.

Okupantų spauda juodindama partizanus prirašė daug melo. Joje šmeiždavo ir mane. Šiuo atveju rašė, kad buvau Adolfo Ramanausko-Vanago sugyventinė, bet tokia niekada nebuvau. Mes susituokėme 1945 metų spalio 7-osios naktį Nedzingės bažnyčioje (Nedzingės Švč. Trejybės bažnyčia), kuomet abu jau buvome pasitraukę iš legalaus gyvenimo, abu buvome partizanai. Santuokos sakramentas mums nebuvo tušti žodžiai.

Pasitraukimui iš legalaus gyvenimo Adolfas numatė kelis planus. Tuo metu atėjo kaip tik toks laikas, kai vienam iš tų planų vykdyti pasitaikė labai geros aplinkybės ir Adolfas pasinaudojo jomis. Artėjo Gegužės 1-osios šventė, todėl Alytaus miesto komunistinė partinė valdžia įspėjo visas organizacijas labai gerai jai pasiruošti. Reikėjo atitinkamai išpuošti

pastatus, vidines patalpas. Tokį nurodymą gavo ir Mokytojų seminarija. Adolfas šį privalomą pasirengimą „šventei“ pakreipė taip, kad jis ir jo bendramintis, kolega mokytojas Antanas Kulikauskas pasisiūlė Mokytojų seminarijos vadovybei „imtis šio šventinio reikalo“. Kaip Adolfas man vėliau papasakojo, toks pasisiūlymas daug ką iš pedagogų labai nustebino, bet atsiradus savanoriams, seminarijos vadovams nuo pečių nusirito kalnas nemalonių rūpesčių ir pasisiūlymas buvo priimtas. Abu mokytojai ėmėsi „ruošti šventei“, dėl to jiems „reikėjo“ keletui dienų išvažiuoti į Kauną įsigyti daiktų šventinei puošybai, o kad ilgai užtrukęs išvykimas kurį laiką nesukeltų įtarimo, mokytojai Kaune žadėjo pasirūpinti ir kitais seminarijai reikalingais daiktais.

Aprašomu laiku įvyko keletas nemalonių nutikimų. Alytuje buvo nemažai uolių stebėtojų, kurie sekė žmonių nuotakas ir požiūrį į okupantus. Vienas sovietinio saugumo MGB pareigūnas pastebėjo, kad Adolfas kiekvieną dieną vaikšto Basanavičiaus gatve, kurios namų rūšiai buvo paversti areštuotų žmonių kalėjimais. Emgėbistui kilo įtarimų, kodėl šis žmogus čia kasdien vaikšto. Jis liepė sargybiniui Adolfą sulaikyti ir atvesti pas jį. Adolfo paaiškinimai, kad tai yra kasdieninis kelias į darbo vietą, buvo kruopščiai patikrinti, ir tik įsitikinęs, kad tai tiesa, emgėbistas Adolfą paleido.

Kitas atsitikimas, apie kurį kalbėjo visa Mokytojų seminarija, buvo juokingas, bet ne okupantams ir jų pakalikams. Adolfo auklėtiniai prieš pamokas atsinešė į Mokytojų seminariją gaidį ir „raudonajame kampelyje“, kur buvo Lenino biustas, užtūpdė tą gaidį Leninui ant galvos. Gaidys ją apdergė. Gandas apie tai greitai nuėjo iki Alytaus MGB. Auklėtojas Adolfas Ramanauskas, mokytojas Antanas Kulikauskas ir seminarijos inspektorė Šarkienė buvo iškviešti į MGB būstinę. Adolfas man sakė, kad ten iš jų buvo pareikalauta ne tik detalios paaiškinti visas „įvykio aplinkybes“, bet ir parašyti savo biografijas. Kai jie tai padarė, emgėbistams atrodė, kad biografijos neišsamios, todėl liepė surašyti apie save viską labai detalios

ir, nurodę datą, kada reikia atnešti, paleido. Bet Adolfas jau rūpinosi visais kitais reikalais, nes artėjo jo numatyta partizaninio kelio pradžia – 1945-ųjų balandžio 25-oji diena. Šią dieną mokytojas Adolfas Ramanauskas paliko Alytaus mokytojų seminariją. Su juo partizanauti kartu išėjo ir mokytojas Antanas Kulikauskas. Jie dviračiais „išvažiavo į Kauną“.

Išsiskyrimo su Adolfu akimirkos buvo tokios skaudžios, kad nelaimingesnė jaučiausi gal tik po arešto KGB kalėjime ir Sibire politinių kalinių lageryje, kai gavau žinių apie Adolfo likimą. Dabar atsisveikinant jo akyse mačiau ir meilę, ir liūdesį. Kai Adolfui jau reikėjo eiti, jis nutilo, stipriai suspaudė man ranką ir staigiai apsisukęs nutolo...

<...>

Okupantų spąstai

Įvykiai, tiesiogiai keliantys grėsmę, prasidėjo labai greitai. Jie pareikalavo staigaus mano sprendimo, kuris iš karto keitė gyvenimą. Gerai prisimenu tą pavasarišką dieną, kuomet man, seminaristei, grįžusiai iš konsultacijos Mokytojų seminarijoje, kambario šeimininkė padavė šaukimą ateiti į paštą, atsiimti registruotą siuntą. Niekas niekada man jokių siuntų nesiųsdavo, todėl stipriai sunerimau. Mano nuomojamo kambario šeimininkė buvo siuvėja. Tuo metu, kai aš grįžau, pas ją buvo atėjusi klientė. Tai buvo rusų tautybės moteris, ištekėjusi už lietuvių karininko Verbausko. Aš paėmusi šaukimą nuėjau į savo kambarį. Ką tik buvau girdėjusi gandą, kad areštuota mano anksčiau minėta mokytojo Antano Kulikausko pažįstama. Nusmelkė

Alytaus mokytojų seminarijos darbuotojai. Pirmoje eilėje kairėje (priklaupęs) Adolfas Ramanauskas, antras dešinėje Antanas Kulikauskas. Abu 1945 m. tapo Lietuvos partizanais. Antroje eilėje viduryje stovi Konstantinas Bajerčius – partizanų ryšininkas (nuo 1944 m.), Pietų Lietuvos partizanų štabo ryšininkas (1945–1946 m.), vienas iš partizaninės kovos ideologų. Fotografuota 1943 m. gegužę.

mintis, kad tas šaukimas į paštą gali būti man paruošti MGB spąstai. Kai ėmiau šaukimą, moterys tikriausiai pastebėjo mano nerimą ir gretima-me kambaryje garsiai kalbėjosi apie panašius kvietimus. Klientė mano šeimininkei sakė gerai prisimenanti, kad pas juos sovietų Rusijoje taip darydavo MGB. Jų darbuotojai patys neidavo į namus, o kviesdavo žmogų į kokią nors vietą ir ten jį areštuodavo. Taip darydavo todėl, kad norėdavo kurį laiką nusiūti suėmimo faktą.

Sprendimą, ką daryti, aš jau buvau priėmusi, o išgirsti žodžiai tik sustipri- no jį. Nieko nesakiau toms moterims. Kad nesukelčiau įtarimo, taip kaip bu- vau apsirengusi, tik su plona vasarine

suknute ir švarkeliu, nepasiėmusi jokių daiktų, tuojau pat išėjau iš tų namų Šilėlio gatvėje ir daugiau į juos nieka- da negrįžau. Kur man eiti, aš žinojau – pas partizanus, pas Adolfą... <...>

Temstant pasiekiau Nemunaičio parapiją. Joje, Vabalių kaime, gyveno mano sužadėtinio giminaičiai Vitkaus- kai. Tai buvo mūsų su Adolfu sutarta vieta, iš kurios aš, esant nepaprastai sudėtingam atvejui, galėjau susisieki- ti su juo. Vitkauskų sūnus Juozukas miške žinojo visus kelius, takus, visas ypatingesnes vietas. Jis puikiai paži- nojo ir čia gyvenančius žmones, nes užaugo šiame krašte. Juozas Vitkaus- kas tuo metu dar nebuvo partizanas, bet netrukus juo tapo. Dabar kaip ir

daugelis to kaimo vyrų, kurie vėliau tapo aktyviais partizanais, nenorėda- mas eiti į rusų kariuomenę, jis slapstė- si miške. Besislapstantys vyrai kartais naktimis pareidavo į namus pavalgyti, pasikeisti drabužių, pasiimti maisto. Man atėjus į Vitkauskų namus, kaip tik tą naktį parėjo ir Juozukas. Namuose jis ilgai neužsibuvo, o jau kitą naktį parėjo su mano sužadėtiniumi Adolfu. Džiaugėmės susitikę, tačiau dabarti- nė mūsų padėtis neleido net ramiai išsikalbėti. Tuojau išvykom į kelionę ir dar tą pačią naktį visi trys pasiekėme Varčios mišką, esantį tarp Alovės ir Daugų, kuriame buvo įsikūrę Adolfo vadovaujami partizanai.

Dainavos apygardos partizanų miško stovykla. Dešinėje (sėdi) Adolfas Ramanauskas-Vanagas.

Varčios miškas. Partizaninio gyvenimo pradžia

Tuo metu, kai atėjau į Varčią pas partizanus, bunkerių dar nebuvo. Erdvesnėje miško aikštelėje, kur medžiai augo rečiau, stovėjo palapinės, buvo įkurta skyriais suskirstyta partizanų stovykla. Partizanų buvo daug. Vieni vyrai pasikeisdami dieną ir naktį ėjo sargybą, kiti vykdavo įvairias užduotis, suplanuotus žygius. Būriai turėjo vadus. O visai kuopai vadovavo Adolfas. Jis vado pareigoms skyrė visą savo laiką ir dėmesį. Adolfas labai vertino pareigingumą, sąžiningumą, drąsą, teisybę, tvarką. Aš visada žavėjausi šitomis jo savybėmis. Dabar, kai jis pasišventė kovai už tėvynės laisvę, siekė, kad tokias savybes turėtų ir jo vadovaujami partizanai. Stovyklavietėje jautėsi tvarka. Kuopos štabo palapinėje-vadavietėje Adolfas dažnai rengdavo pasitarimus. Miške įsikūriau kaip visi, man nereikėjo atsikiro dėmesio. Partizanui lova nakties miegui buvo guolis iš eglės šakų. Tokį pasidarius ir aš. Kažkas užsikloti davė atliekamą milinę. Gerai prisimenu pirmą naktį, nors po kelionės buvau labai pavargusi, bet negalėjau akių užmerkti. Pro akis lėkė buvęs gyvenimas, paskutinių dienų įvykiai ir šių valandų realybė. Palaipsniui viskas stojosi į savo vietas. Prasidėjo partizaninis gyvenimas.

Stovykloje sutikau gerus savo pažįstamus iš Alytaus – mokytojus Antaną Kulikauską, dabar partizaną slapyvardžiu *Daktaras*, Albertą Perminą slapyvardžiu *Jūrininkas*, medicinos seselę Anelę Simonaitę partizaniniu slapyvardžiu *Rūta*. Pasirinkau *Vandos* slapyvardį. Daviau priesaiką. Miškas tapo mano namais. Partizanė *Rūta* gyveno pas vieną vietos gyventoją prie Varčios miško, bet esant reikalui likdavo nakvoti ir miške. Aš įsitraukiau į bendrus darbus. Padėdavau susirgusiems, rūpindavausi sužeistais partizanais, buvo ir ūkiškų reikalų, gaudavau ir kitokių užduočių. Mintys dažnai nuklysdavo į tėviškę. <...> Kaip vėliau sužinojau, tuo laiku tėviškėje MGB įnirtingai manęs ieškojo. Namiš-

kiai vis kartodavo, kad aš Alytuje, kad mokausi, bet buvo aišku, kad manęs Alytuje nėra, todėl ir ieško tėviškėje. Atvažiuodavo pilnas sunkvežimis kareivių, emgėbistų. Ypatingai krėsdavo gyvenamąjį namą, tikrindavo ir ūkinius pastatus. Mano tėvai labai skaudžiai tai išgyveno. Vėliau jie pasakojo, kad pagalvodavo, jog manęs gal ir gyvos nebėra, bet nugalėdavo mintis, kad jeigu ieško – reiškia, gyva.

Varčios miške partizanų kuopoje buvo Vinco Krėvės-Mickevičiaus sesers Monikos Kazlauskienės sūnus Juozas Kazlauskas-Klevas iš Dabravolės kaimo (Alytaus r.). Tai buvo jaunas vaikas, studentas. Jis matė, kad man, dvidešimtmetei, atsidūrusiai miške tiesiai iš Mokytojų seminarijos suolo, nelengva. Šis jaunuolis pasikalbėjo su savo gerais pažįstamais Nanartavičiais, kurie gyveno prie Varčios miško, ir šie žmonės pasiūlė man laikinai apsistoti pas juos. Apie šį pasiūlymą pasakiau Adolfui. Jis pritarė.

<...>

Apsistojusi pas Nanartavičius sužinodavau, kas darosi tolimesnėse apylinkėse. Kadangi dažnai būdavau stovykloje, perduodavau šias žinias partizanams.

* * *

Atmintin įstrigo diena, kai rusų kariuomenė pirmą kartą pradėjo pulti Varčios miške įsikūrusius laisvės kovotojus. Ankstyvą rytmetį šeiminkė, iš kiemo įbėgusi į trobą, susijaudinusi sušuko: „*Aplink pilna rusų kariuomenės, jie pakinkytais arkliais veža pabūklus ir visi traukia miško link.*“ Žinia buvo netikėta, nes iš vakaro jokių įtartinų veiksmyų nei kaime, nei jo apylinkėse nesigirdėjo ir nesimatė. <...>

Visą dieną miškas gaudė nuo šūvių ir sprogimų. Vyko pirmas Varčios mūšis. Tuo laiku apie Adolfą nieko nežinojau. Po mūšio rusai nesitraukė nuo miško, buvo jį tiesiog apgulę. Turėjome būti labai budrūs ir atsargūs, nes rusai vis „šukavo“ (nuodugniai ieškojo) mišką bei rengė pasalas. Sodybos, kurioje buvau laikinai apsistojusi, šeiminkė, parėjusi iš ganyklos, pasakė, kad pievoje prie miško guli nukautas partizanas. Pagal pasakojimą, kokiais drabužiais jis apsirengęs, supratau, kad tai tikriausiai bus Adolfas. Dre-

bančia širdimi lėčiau į tą palaukę. Tai buvo ne Adolfas. Bet širdis vis tiek negalėjo atsigauti, nes išvydau klaukų vaizdą. Nušautas partizanas buvo baisiai sužalotas, sudarkytas, netoliese gulėjo du negyvi arkliai. Išgąstis, gailestis maišėsi su kilusiomis pykčio bangomis. Mes savo tėvynėje, savo žemėje, mes nieko neužpuolėme, mes turime gintis, kovoti su atėjūnais, grobikais, kurie mus žudo. Kiek skausmo jie mums neša!

Mintys vėl grįžo prie Adolfo, ar jis gyvas? Netrukus gavau žinią, kad mano sužadėtinis gyvas.

<...>

Abu džiaugėmės, kad gyvi, kad susitikome. Jis man papasakojo, kad kai Varčią užpuolė rusų kariuomenė, jis su dviem partizanais Juozu Vaitulevičium-Kukaliu ir Konstantinu Barausku-Vėžiu buvo išjoję arkliais į susitikimą su Valkininkų ir Daugų krašto partizanais. Grįždami iš susitikimo atgal į Varčios mišką jie du kartus susidūrė su pasalaujančiais rusais. Pirmą kartą rusai iš karto atidengė ugnį. Šis užpuolimas išskleidė laisvės kovotojus. Adolfas nežinojo, kas atsitiko *Kukaliui* ir *Vėžiui*, ar jie išsigelbėjo. Rusų paleistos kulkos Adolfo nekliudė, bet pataikė į arklį. Įsibėgėjusiam arkliui krentant, nuskriejo ir Adolfas. <...> Tai kiek pabėgėdamas, tai ir vėl krisdamas žemėn šliaužė tolyn nuo tos vietos, kur nukrito nuo arklio. Taip apšaudomas iš visų pusių jis pasiekė raistą. Ilgai gulėjo raisto vandenyje. Po to peršliaužė krūmus, avietynus, kol galiausiai raiste buvusiam eglynėlyje susirado didesnę eglę, tapusia jam išsigelbėjimu. Sukaupęs jėgas, jis įlipo į tos eglės viršūnę ir prisirišęs joje išbuvo daug valandų. Raistą rusų kariuomenė kruopščiai „šukavo“. Ėjo ir pro eglę, kurioje jis slėpėsi, bet praėjo. Kai viskas nutilo, Adolfas išlipo iš medžio ir pasiekė sodybą, kuri buvo arčiausiai. Jis norėjo sužinoti, kokia padėtis tose vietose, nes reikėjo nuspręsti, kaip judėti toliau. Sodybos šeiminkė, pamačiusi Adolfą, pažino jį ir skubiai pasakiusi, kad sodyboje apsistoję daugybė rusų, nurodė trumpiausią kelią atgal į raistą. Jis vėl per viksvas, brūzgynus, purvus šliaužė atgal, kol, suradęs sausesnę, krūmais apaugusią

vietą, pasislėpė joje. Kai rusai pasitraukė, ta geroji moteris atvedė karvę į pievą prie raisto ir išsišaukė Adolfą. Ji atnešė truputį maisto, papasakojo, kas darosi šiose vietose, papasakojo ir apie vakarykštį rusų išpuolį pamiškėje, apie nušautą partizaną ir du arklius. Iš jos pasakojimo Adolfas suprato, kad tai *Kukalis*... <...>

Ši geroji moteris ir atvedė mane į raistą pas Adolfą. Mes atnešėm ir gerą žinią, nes sužinojome, kad Vėžys gyvas ir sveikas, jam pavyko išsigelbėti. Adolfas nutarė kiek atsigavęs bandyti susisiekti su juo.

<...>

Varčios užpuolimas išblaškė laisvės kovotojus. Adolfui rūpėjo greičiau atstatyti nutrūkusius ryšius, vėl suburti visus vieningai kovai su okupantu. Nutarėme, kad aš pasiliksiu kaime, o jis nedelsdamas tęs partizanų vado pareigas. Adolfas man pasakė, kad keliaus link Vabalių kaimo, o aš, jeigu pasirodytų Varčios miške likusių man žinomų partizanų, turėjau nurodyti jiems kryptį, kuria reikia eiti, ir pasakyti vietą, kur bus palikta žinių, ką toliau daryti. Į tą pačią vietą vėliau, kai viskas kiek aprims, turėjau ateiti ir aš ir,

gavusi reikiamų žinių, prisijungti prie partizanų. Taip ir vėl, vildamiesi, kad išsiskiriam tik kuriam laikui, atsisveikinome. Aš pasilikau.

Prisimenu, kaip pas Nanartavičius su skubia žinia atėjo dvi patikimos mergaitės iš gretimo Rimėnų kaimo. Jos pasakė man, kad prie jų sodybos yra Varčios miške sužeistų partizanų, kad jiems reikalinga pagalba. Mergaitės prašė, kad eičiau kartu ir padėčiau pasirūpinti sužeistaisiais. Tuojau pat išėjome. Sodyba, į kurią atėjome, buvo prie pat miško. Aplink raistai, medžiai aukšti, daugumoje lapuočiai, tad šviesos maža. Mane pasitiko nejauki aplinka. Ėjome giliau į mišką, nes sužeistieji partizanai buvo miške, toliau nuo sodybos. Kai nuėjome prie sužeistųjų, vaizdas sukrėtė. Partizanai gulėjo visiškai bejėgiai. Vasara, karštis, žaizdose kirminai, nemalonus kvapas. Nėra jokių vaistų, tai kokią pagalbą gali suteikti... Paprašiau, kad mergaitės išvirtų ramunėlių, atneštų švarios medžiagos. Atvėsintu nuoviru išplovėm žaizdas, suplėšiusi medžiagą, aptvarsčiau jas. <...> Partizanai pasijuto geriau, buvo labai dėkingi, bet aš supratau, kad norint juos išgelbėti,

tokios pagalbos bus tikrai per mažai. Būtinai reikėjo vaistų ir priežiūros, reikėjo rasti, kur sužeistuosius paslėpti. Šio krašto žmonės rėmė partizanus, stengėsi padėti. Gyvendama čia jau ir aš pažinojau tokių, pas kuriuos iškilus pavojui galėjau kreiptis ir gauti pagalbos. Labai džiaugiausi, kai man greitai pavyko susitarti su patikimais žmonėmis, pas kuriuos žinojau esant slėptuvę. Šie žmonės priglaudė vyrus, pasirūpino vaistais.

<...>

Laikas vietoje nestovi, o situacija negerėjo. Rusų vis daugėjo. Atsirado ir šnipų. Pradėjo aktyviai reikštis stribai (*istribitieli* – naikintojai; civilinių ginkluotų sovietų valdžios būriai, 1944–1954 m. Lietuvoje padėję okupantams vykdyti represijas). Jie plėšikavo, vogė, žudė. Karas su Vokietija baigėsi ir rusai dar daugiau kariuomenės skyrė kovai su Lietuvos partizanais. Padėtis aiškiai keitėsi. Jeigu anksčiau, kai atėjau į Varčios mišką, partizanai gyveno savo susikurtose didelėse stovyklose ir bunkerių nebuvo, tai dabar toks atviras gyvenimas jau atrodė būtų buvęs nebeįmanomas.

Nedzingės klebonijoje

Vieną dieną gavau žinią, kad mane kviečia Nedzingės klebonas Zigmąs Neciunskas. <...> Žinojau viena, kad žmogus, perdavęs man informaciją, yra patikimas, ir aš pasiekiau Nedzingę. Susipažinau su labai maloniu, nuoširdžiu žmogumi kunigu Z. Neciunsku.

Mums besikalbant paaiškėjo, kad jis jau apie mane nemažai žinojo. Neciunskas buvo gerai pažįstamas su vikaru P. Šliumpa, atlikusiu mano ir Adolfo sužadėtuvių apeigas Alytuje.

Klebonas Z. Neciunskas pagal savo pareigas bendravo su daugybe žmonių, o gyvendamas legaliai galėjo daug kuo padėti partizanams. Jis buvo partizanų ryšininkas slapyvardžiu *Elytė*. Kunigas nusprendė padėti ir man, įstrigusiai Varčios miško apylinkėse, kur sulig kiekviena diena darėsi vis pavojingiau.

Partizanų ryšininkas, Nedzingės klebonas Zigmąs Neciunskas-Elytė

Jo sumanymas buvo susijęs su to laiko drabužių siuvėjų darbo pobūdžiu. Tada siuvėjai pastovios darbo vietos neturėjo, ji keisdavosi priklausomai nuo to, kuriame kaime gyveno siuvimą užsakantis žmogus. <...> Klebonas sugalvojo, kad aš galėčiau būti pagalbine siuvėjo darbininke ir išnaudoti tokią situaciją kaip savotišką laikiną pasislėpimo būdą, kol bus rastas ryšys su Adolfu ir aš galėsiu pasitraukti pas partizanus.

<...>

Iškeliauvu su siuvėja Felicija Kazlauskaite į „darbo vietą“. Darbo aš nebijojau, bet širdyje buvo labai neramu, neturėjau jokių dokumentų. Atsitiko taip, kad su siuvėja Felicija pabuvus tik dvi dienas kaime, kuriame ji turėjo užsakymą siuvimui, vėl sulaukiau žinios iš kunigo. Jis atsiuntė pas mus savo šeimininkę Verutę Aleknavičiūtę pasakyti, kad vėl esu kviečiama ateiti į kleboniją.

Kai atėjau į kleboniją, Z. Neciunskas man pasakė, kad atsirado geresnės galimybės. Pasirodo, kad jis „atsitiktinai“ išsikalbėjo su Perlojos mokyklos vedėju Bernardu Mačiuoliu ir „atsitiktinai“ sužinojo, kad tame krašte vienoje

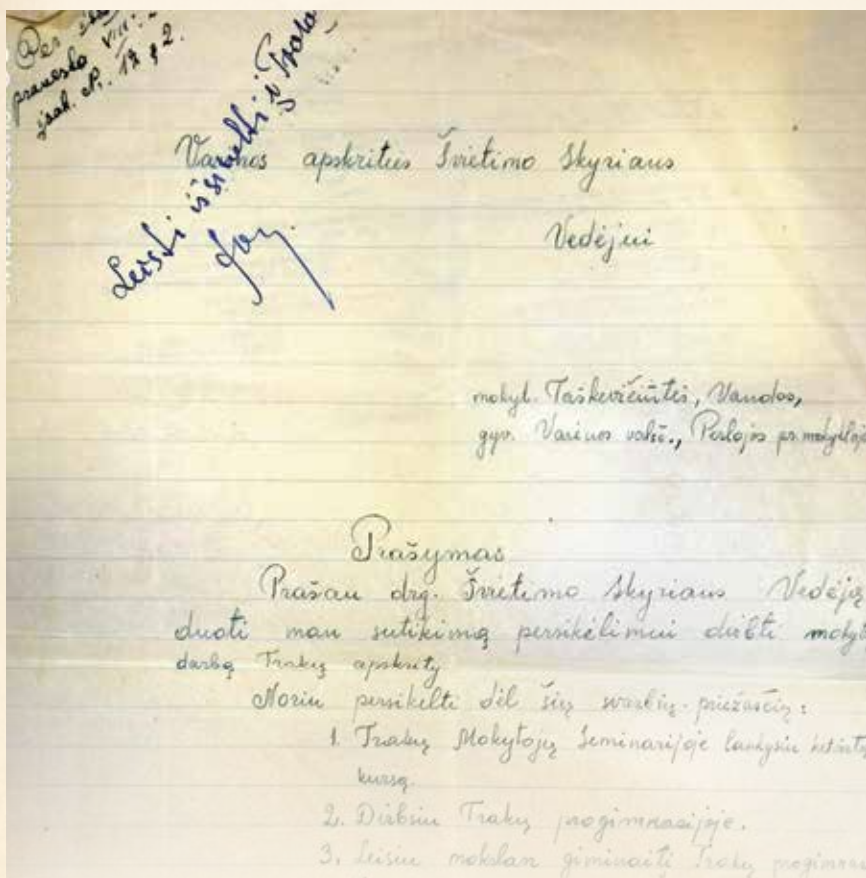
mokykloje reikalinga mokytoja. <...> Buvau priimta ir paskirta dirbti netoli Perlojos Šačių mokykloje, Varėnos rajone. Iki mokslo metų pradžios dar buvo šiek tiek laiko, ir kunigas Z. Neciunskas pasiūlė man šį laiką pagyventi klebonijoje.

<...>

Trumpam pasilikau ir labai nustebau čia radusi du gerai man pažįstamus partizanus – Antaną Kulikauską-Daktarą ir Albertą Perminą-Jūrininką. Abu šie vyrai išėjo į partizanų gretas kartu su Adolfu. <...> Kada okupantų kariuomenė užpuolė Varčią, abu šie partizanai buvo tame miške. Iš *Daktaro* pasakojimo supratau, kad Adolfui po pirmojo Varčios mūšio pavyko surasti nemažai partizanų. Jie visi 1945 m. birželio 24 d. turėjo vėl susiburti Varčioje, sutartoje vietoje. Bet viskas susiklostė taip, kad partizanams susirinkus juos dar kartą užpuolė rusų kariuomenė. Įvyko antras Varčios mūšis, ir partizanai vėl buvo išblaškyti. Kur dabar Adolfas, nežinojo nei *Daktaras*, nei *Jūrininkas*. Jie patys siautėjančių rusų persekiojami pasiekė Nedzingės apylinkes ir klebonijoje rado laikiną prieglobstį. <...>

Nedzingės Švč. Trejybės bažnyčia ir apleista, restauravimo laukianti klebonija, kur 1945 m. vyko Birutės Mažeikaitės-Ramanauskienės aprašomi įvykiai.

Laimei, netrukus, nuėjęs ilgą kelią, telkdamas po antro Varčios mūšio išsklaidytus partizanus, į šiuos kraštus atėjo ir Adolfas. Jis susitiko su *Daktaru* ir *Jūrininku*, kurie jam ir pasakė, kad aš esu Nedzingės klebonijoje. Gavęs šias žinias, Adolfas netrukus atėjo į Nedzingės kleboniją. Po gana ilgo laiko mes vėl susitikome gyvi ir sveiki. Tai nepaprasta, kai jauti gyvenimo trapumą, jauti, kad mirtis visada gali būti čia pat ir kartu supranti, kad gyvenimas tęsiasi.

<...>

Mokytoja Vanda Taškevičiūtė

Artėjo mokslo metų pradžia – atėjo laikas keliauti į Šačias. Mokykla Šačiose buvo nuosavame Adomo ir Petronėlės Baublių name. Nors namas nedidelis, šeimininkai gyveno šiame name ir dalį jo nuomojo. Man jie taip pat išnuomojo mažytį kambarėlį, kuriame tilpo du baldai: stalas ir geležinė kareiviška lovelė. To man visiškai užteko.

Šačiose kitų mokytojų nebuvo,

dirbau aš viena ir man tai buvo didelis privalumas. Tuo laiku naujų sovietinių pasų dar niekas neturėjo. Aš taip pat, talkinant vedėjui, buvau priimta į darbą be dokumentų, išgalvota pavarde, patikinus, kad juos pristatysiu vėliau. Bedirbant šioje mokykloje, suformuotos okupantų valdžios įstaigos pradėjo išdavinėti pasus. Pagalvojau, kad reikia išnaudoti tokią pasitaikiusią progą ir gauti šį dokumentą. Tai nebuvo paprasta, bet surizikavau ir pateikiau pačios sukurtą tapatybės versiją bei ją „patvirtinančius dokumentus“. Rizika pasiteisino. Pasidariau pasą Vandos Taškevičiūtės vardu ir pavarde.

Po pabėgimo nuo arešto Alytuje, po sunkių išgyvenimų Varčios miške, po bandymo pasislėpti tampant siuvėjos pagalbine darbininke, po beviltiškos padėties pojūčio staigios kratos metu Nedzingės klebonijoje ir visų kitų negandų dabar galėjau jaustis beveik laiminga. Dirbau mėgstamą mokytojos darbą, turėjau savo kampą, gaudavau korteles duonai pirkti.

<...>

Mes iš karto su vaikais radome bendrą kalbą ir pajautėm abipusę simpatiją. Bet aplinkui siautėjo okupantai,

todėl su manimi visą laiką buvo mano pasirinkimo realybė, visada buvau labai budri ir atsargi. Adolfas buvo miške. Per ryšininikus perduodavau jam ir partizanams reikalingų daiktų, pasikeisdavome laiškais. Kartais susitikdavome iš anksto sutartose vietose. Tuo metu okupantai ir jų pagalbininkai dažnai tikrindavo žmonių dokumentus, vykdavo kratos, todėl turėdama okupacinės valdžios išduotą pasą Vandos Taškevičiūtės vardu ir pavarde, turėdama darbą, galėjau laisviau vaikščioti, galėjau daugiau padėti miške esantiems partizanams.

Partizaniškos sutuoktuvės

Tų pačių 1945 metų rudenį spalio 7-osios naktį mes su Adolfu su susituokėme. „Namai“, iš kurių jis atėjo į Nedzingės bažnyčią santuokos sakramentui, buvo „Birutės“ bunkeris Puvonių kaime. Adolfą atlydėjo partizanai Bronius Čeplikas-Strazdas ir Vincas Ivanauskas-Gegutis, jie tuo metu gyveno bunkeryje kartu su Adolfu. Šie partizanai pasiliko bažnyčios prieigose žvalgyboje. Aš į savo sutuoktuvį apeigasėjau tiesiai iš Šačių mokyklos. Niekas Šačiose nežinojo, kur aš einu tą nepaprastą vakarą. Su kunigu Zigmū Neciunsku buvome sutarę laiką, kada jis mūsų lauks. Sutuoktuvų ceremonijos liudininkais buvo partizanai Antanas Kulikauskas-Daktaras ir Albertas Perminas-Jūrininkas. Adolfas ir šie partizanai atvyko uniformuoti, iškilmingai nusiteikę.

Prisimenu, mūsų jungtuvės buvo nepaprastos, jos Nedzingės bažnyčioje vyko naktį, visiškoje tamsoje, tik prie altoriaus, kur buvome mes, degė kelios žvakės. Ta prieblanda sukūrė ypatingą paslaptį ir iškilmingumą pojūtį. Buvo gaila, kad per sutuoktuvų ceremoniją nėra mūsų tėvų, mūsų artimųjų. Jų labai trūko tą dieną, tiksliau tą naktį. Kunigas Zigmū Neciunskas tai puikiai suprato ir, kad sukurtų mums bent kiek namų jaukumo, po apeigų visus pakvietė į kleboniją kukliai vakarienei. Prie vakarienės stalo sėdome mes su Adolfu, sutuoktuvų liudininkai, kunigas, jo sesuo Nastutė

ir klebonijos šeimynykščiai, čia dirbė ir gyvenę keli patikimi žmonės. Tvyrojo nepaprasta nuotaika, nepaprastas visų nuoširdumas. Gražūs čia dalyvaujančių pasakyti palinkėjimai mums ir Lietuvai krito man į širdį. Visi jie buvo užrašyti popieriuje ir mes tą raštą patalpino į stiklinį butelį, kurį vyrai, kad vėliau nepatektų drėgmė, užliejo karšta smala. Aš su Adolfu ir kunigu stovėjome klebonijos balkone, kai partizanai ir kiti čia buvusieji šį butelį užkasė gėlyne giliai žemėje priešais klebonijos pastatą. Sakėme, kai Lietuva bus laisva, jeigu būsime gyvi, butelį

išsikasime ir visa tai, kas ten surašyta ir sudėta, vėl perskaitysime ir prisiminsime šį nepaprastą Adolfui ir man įvykį ir mūsų laisvės kovos metus.

Netrukus Adolfas su kitais partizanais iškeliavo atgal į vadavietę „Birutė“, o aš į Šačių mokyklą. Jo laukė neatidėliotini partizanų vado darbai. Be to, artėjo žiema, o žieminio bunkerio Merkinės šiluose jis dar neturėjo. Minėjo, kad jau numatęs tokią vietą Kasčiūnų kaime (šiluose prie Merkinės), patikimų žmonių Juliaus ir Kotrynos Jakavonių ūkyje, sakė, kad šie žmonės jau yra pritarę tokiam ketinimui. Vėliau sužinojau, kad bunkeris ir buvo iškastas 1945 metų žiemos pradžioje. Vienu metu į šį bunkerį Adolfas buvo pasikvietęs Juozą Vitkų-Kazimieraitį. Čia jie gyveno ir

dirbo kartu tris mėnesius. Nors Kazimieraitis partizanavo neilgai, vienus metus ir kelis mėnesius (nuo 1945 m. balandžio iki 1946 m. liepos, – red. past.), jo kaip profesionalaus kario indėlis laisvės kovoje Adolfas labai vertino. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę mane susirado Kazimieraičio sūnus Vytautas. Jam labai rūpėjo tėvo likimas. Šeima norėjo surasti palaikus ir sūnus kreipėsi pagalbos į mane. Ką žinojau, papasakojau Vytautui, bet kur sovietiniai okupantai užkasė Kazimieraičio kūną, žinojo tik patys budeliai. Man tame žieminiam Kasčiūnų kaimo bunkeryje neteko būti. Aš į šilus tose vietovėse atėjau 1946 metų vasaros pradžioje. ■

Parengė Dalius Žygelis
Tęsinys kitame numeryje

Artėjant 80-osioms Birutės Mažeikaitės ir Adolfo Ramanausko-Vanago sutuoktūvių metinėms, Nedzingės Švč. Trejybės bažnyčioje atidengtas šis įvykį įamžinantis bareljefas, sukurtas skulptoriaus Gintauto Jonkaus.

Šioje bažnyčioje
1945m. spalio 7-osios naktį
santuokos sakramentą
priėmė partizanė
Birutė Mažeikaitė
/VANDA/
Ir kovojusios
su sovietine okupacija.
Lietuvos valstybės vadovas
Adolfas Ramanauskas
/VANAGAS/
tuo metu ėjęs partizanų
Merkio rinktinės
vado pareigas.
Santuoka laimino
Klebonas kun.
Zlgmas Neciunskas
/ELYTĖ/.

Birutė Mažeikaitė-
Ramanauskienė-Vanda
su savo vyru Adolfu
Ramanausku-Vanagu.
1946 m.

Mirtinas triukas

Ramūno Vaitkaus pieš.

Husarai buvo prestižinė tautinio autoramento ir visos kariuomenės dalis. Tarnybą jų daliniuose bajorai laikė garbės ir pripažinimo lydimu pasirinkimu. Valdovas ir etmonai didžiavosi savo husarų vėliavomis ir tai akivaizdžiai demonstravo.

Visą XVII a. husarai buvo laikomi mūšio baigtį nulemti galinčia karine jėga ir kartu privilegijuota, aristokratiška, pasididžiavimo verta formuote. Šių sunkiųjų kavaleristų galios patvirtinimas buvo ir jiems teikiamos reprezentacinės funkcijos bei progos būti šalia etmonų ar net paties valdovo. Husarai dalyvavo iškilmėse ir mirusių didikų, svarbių pareigūnų laidotuvių apeigose. Nuostabą ir baimę keliančios ceremonijos metu, pagerbiant mirusį, raitas husaras bažnyčioje turėdavo sulaužyti ietį.

Baroko epochoje Lenkijos karalystės ir Lietuvos diduomenės laidotuvių papročių dalimi tapo ieties laužymas bažnyčioje. Pompastiškose laidotuvėse dalyvavo grupė raitelių, kurie, vilkėdami šarvus ir prabangią aprangą, įdavo procesijos priešakyje nešini mirusio asmens veiklą ar pareigas rodančiais atributais: ietimi, kardu, palašu, vėliava, bunčiuku. Paskui karstą buvo vedamas mirusiojo mėgtas žirgas,

nešamas šalmas, kalavijas ir skydas. Laikantis gedulo, laidotuvių procesijoje jojantis husaras turėjo laikyti ietį, smaigaliu palenktą žemyn. Galiausiai, susirinkusieji į apeigas stebėdavo, kaip į bažnyčią paeiliui įjoja raiteliai, kurių pirmasis sulaužo ietį pataikęs prie herbino skydo šalia mirusiojo karsto. Tada kiekvienas įjojantis raitelis prie herbo numesdavo turimą ginklą ir kitą atributą. Teatralizuotame veiksme dalyvaujantis husaras, sulaužęs ietį, turėdavo su trenksmu kristi nuo žirgo. Parodant mirties pergalę prieš žemiškąjį gyvenimą, šį veiksmą tekdavo atlikti ir kitiems raiteliams. Kartu su mirusiuoju pasibaigus ir jo giminei, laidotuvėse reikėjo sulaužyti ir jo herbą ar spaudą.

Lietuvos husaro prisiminimuose randame ceremonijos, vykusios 1662 m. spalį Kupiškio bažnyčioje, aprašymą. Atsiminimų autoriaus žiniomis, šis mirusiojo pagerbimo atvejis vos nesibaigė nelaime. Kai visu greičiu jojęs husaras prie išėjimo iš bažnyčios vos spėjo sulaužyti ietį, jos dalis krito skersai kelio bėgančiam žirgui. Tinkamai žirgą nukreipęs husaras atsitrenkė į duris ir efektingai nukrito prie išėjimo iš bažnyčios, susirinkusiems vėliau stebintis, kad apskritai liko gyvas.

Šaltinis: AIRINI, Vidmantas. XVII a. antrosios pusės karai ir mūšiai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės husarų tekstuose. *Karo archyvas XXXV*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2020, p. 8–48.